

ΕΤΟΣ ΣΤ' • ΤΕΥΧΟΣ 51 • ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1982 • ΔΕΛΤΑ 5743

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΝΕΟ ΧΡΟΝΟ 5743

ΜΕ ΑΙΣΘΗΜΑΤΑ αίσιοδοξίας, πού πηγάζουν από την δύναμι των ανθρωπίνων αξιών κι από την πίστι μας ότι τελικά στην διαπάλη μεταξύ καλού καί κακού θά κερδίση ὁ Ἄνθρωπος, ὑποδεχόμαστε τό Νέο Χρόνο 5743.

Ο ΧΡΟΝΟΣ ΠΟΥ ΠΕΡΑΣΕ ἦταν δύσκολος. Δύσκολος γιά τήν Εἰρήνην, δύσκολος γιά τίς διεθνεῖς σχέσεις, δύσκολος γιά μᾶς τοὺς Ἑβραίους.

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ἀποτελοῦντες θρησκευτική μειονότητα, βρεθήκαν, χωρίς οἱ ἴδιοι νά τό ἐπιδιώξουν μέ καμμιά ἐνέργειά τους, ἀντιμέτωποι ἐξάρσεως ἐνός ὑπουλοῦ ἀντισιμιτισμοῦ. Ἄκουσαν ἀρνητικές κουβέντες, ἀσύστολες κατηγορίες, ἀκόμα καί σαφεῖς ἀπειλές. Εἶδαν νά ἔρχωνται στήν ἐπιφάνεια ταπεινά αἰσθήματα κι ἀποτρόπαιες μνηῆμες, πού τίς νόμιζαν ὄχι μόνο ξεχασμένες ἀλλά καί καταδικασμένες.

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, «σάρξ ἐκ τῆς σαρκός τοῦ Ἑλληνισμοῦ», δέν εἶναι οὔτε καλύτεροι οὔτε χειρότεροι ἀπό τοὺς Συνέλληνες. Δέν ἔχουν οὔτε περισσότερα οὔτε λιγώτερα δικαιώματα καί ὑποχρεώσεις ἀπό τοὺς ἄλλους ὑπηκόους αὐτῆς τῆς χώρας. Προσπαθοῦν, στά μέτρα τῶν ανθρωπίνων ἀδυναμιῶν καί δυνατοτήτων, νά πολιτεύωνται μέσα στά πλαίσια πού χαράζει ἡ ἐλληνική Πολιτεία. Γι' αὐτό κι ἀπαιτοῦν τήν ἴδια πολιτική, κοινωνική, οἰκονομική, ἀνθρωπιστική προστασία πού παρέχει ἡ Πολιτεία σέ κάθε πολίτη τῆς.

ΜΕ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΘΕΣΕΙΣ ἀντιμετώπισε ὁ Ἑβραϊσμός τῆς Ἑλλάδος τήν τελευταία, ὀργανωμένη ἀπό γνωστά συμφέροντα καί πανίσχυρες δυνάμεις, ἐναντίον του ἐπίθεσι. Καί εἶναι εὐτύχημα ὅτι ὑπῆρξαν ἔντιμες φωνές, γνήσια ἐλληνικές, πού κατά τρόπο ὄχι ὀργανωμένο οὔτε κατευθυνόμενο αὐτές ἀντέδρασάν κι ἀντιφώνησαν τήν ἀλήθεια.

ΑΥΤΕΣ ΟΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ, πού τιμοῦν τόν φιλελευθερισμό ἐκείνων πού τίς ἀνέλαβαν, μᾶς κάνουν νά πιστεύουμε στό μέλλον τοῦ Ἀνθρώπου. Μᾶς δίνουν τήν δύναμι γιά νά διακηρύξουμε τήν πίστι μας στήν Εἰρήνην, στά ἀνθρώπινα ἰδεώδη καί πιστεύω, στόν ἔντιμο, ἐλεύθερο καί ἀδέσμευτο ἄνθρωπο. Λυπούμεθα γιά τά θύματα καί τίς καταστροφές τῶν πολέμων, ὅπου κι ἄν γίνωνται. Θλιβόμεθα γιά τίς ταλαιπωρίες τῶν συνανθρώπων, τῶν ἀθώων κι ἀνυπεράσπιστων. Λυπούμεθα καί προσευχόμεθα. Καί πάνω ἀπ' ὅλα αἰσιοδοξοῦμε, ὅπως καί στήν ἀρχή αὐτοῦ τοῦ ἔθρου εἶπαμε, ὅτι τελικά στή μάχη κατά τοῦ σκότους νικητής θά εἶναι ὁ Ἄνθρωπος.

ΑΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΕΤΟΣ 5743 εἰρηνικό καί καρποφόρο. Γιά τόν καθένα ξεχωριστά καί γιά τήν ὁλότητα. Κι ὅς γίνη κοινή συνείδησις ὅτι στά χέρια τά δικά μας, τῶν μέσων ἀνθρώπων, βρίσκεται τό μέλλον.

ΕΒΡΑΙΟΙ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

“Όλοι οι Έλληνες ἡσθάνθησαν βέβαια βαθεῖαν αὐτὴν διὰ τοὺς διωγμούς ὑπὸ τῶν Χιτλερικῶν μεγίστου μέρους τῶν Ἑβραίων τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδιαίτερως διὰ τὴν ἐξολοθρευσιν τῶν πλείστων Ἑβραίων συμπατριωτῶν μας. Κατατρεχόμενοι ὅμως ἀπὸ τὰ ἰδικὰ μας βάσανα δὲν ἡδυνήθημεν νὰ ἀτενίσωμεν τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν γενικωτέραν του ὀψιν καὶ νὰ συνειδητοποιήσωμεν τὴν ἀπώλειαν τὴν ὁποῖαν ὑφίσταται ἡ ἀνθρωπότης καὶ ἰδιαίτερα τὸ ἐλληνικὸν κράτος διὰ τῆς θηριώδους θυσίας εἰς τὸν βωμὸν τοῦ φασισμοῦ ἀντὶ τῶν τριῶν ἰσῶς ἑκατομμυρίων μελῶν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Καὶ μάλιστα ἐξ ἑνὸς ἔθνους τοῦ ὁποῖου ἡ συμβολὴ εἰς τὸν πολιτισμὸν μας ὑπῆρξε καὶ εἶναι ἀκόμη ἐντελῶς ἐξαιρετική.”

Δὲν συνδέουν μόνον κοινὰ χαρακτηριστικά τοὺς Ἑλλήνας μέ τοὺς Ἑβραίους, ὅπως ἡ ἀρχαιότης τοῦ πολιτισμοῦ των, ἡ κλίσιν των πρὸς τὸ ἐμπόριον, ἡ πολυχρόνιος δουλεία των καὶ ἡ διασπορά. Ἀλλ’ ἀκόμα καὶ κοινὰ ἰδιαιτέρως, ὅπως ἡ ἀγάπη τῆς ἐλευθερίας, ἐθνικῆς καὶ ἀτομικῆς, ἡ ἀνησυχία διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας, ἕνας κοσμοπολιτισμὸς ποὺ δὲν σβῆγει τὸν εἰδικὸν σύνδεσμον πρὸς τὸν τόπον καὶ τὸν πολιτισμὸν των.

Ἐπειτα ὁ σύνδεσμος αὐτὸς εἶναι πολὺ παλαιός. Πρῶτοι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἀριστοτέλους Κλέαρχος καὶ Θεόφραστος μᾶς ὁμιλοῦν περὶ τῶν Ἑβραίων. Ὁ ἱστορικός Ἐκκαταῖος ὁ Ἀβδηρίτης, σύγχρονος τοῦ Θεοφράστου, περιέγραψε μὲ θαυμασμόν τὴν ἐβραϊκὴν κοινότητα τῆς Ἱερουσαλὴμ, τὴν πειθαρχίαν ποὺ ἐπικρατοῦσε εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ἀθλητικὴν ἀγωγὴν τῶν νέων Ἰουδαίων, ὅπως εἰς τὴν Σπάρτην. Ἡ στενὴ ὅμως ἐπαφὴ τῶν Ἑλλήνων μέ τοὺς Ἑβραίους ἤρχισεν ἀπὸ τὰς κατακτήσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐκορυφώθη ὑπὸ τοὺς Ἐπιγόνους καὶ τὴν ρωμαϊκὴν κατοχήν. Καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν οἱ Ἑβραῖοι τῆς Συρίας, τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἑλλάδος ἤρχισαν νὰ μεταχειρίζωνται τὴν ἐλληνικὴν ὀχι μόνον ὡς γλῶσσαν διεθνοῦς συνεννοήσεως καὶ πνευματικῆς ἐπικοινωνίας ἀλλ’ ἀκόμη καὶ ὡς μητρικὴν των γλῶσσαν. Ἦδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Πτολεμαίου τοῦ 2ου (283 — 246 π.Χ.), παρέστη ἀνάγκη μεταφράσεως τοῦ ἐβραϊκοῦ Νόμου εἰς τὴν ἐλληνικὴν ὥστε νὰ ἐνωθοῦν οἱ Ἑβραῖοι. Καὶ τὸν ἐπόμενον αἰῶνα μετεφράσθη εἰς τὴν ἐλληνικὴν καὶ ἡ ὑπόλοιπος Παλαιὰ Διαθήκη, ἡ ὁποία μαζί μέ τὴν μετάφρασιν τῆς Πεντατεύχου ἀποτελεῖ τὸ κείμενον τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὴν ἐπωνομασίαν «κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα». Εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν ἐγράφησαν ἀκόμη τὸ ἀπολεσθὲν δρᾶμα τοῦ Ἑζεκιήλ διὰ τὴν Ἑξοδὸν, ἡ Σοφία τοῦ Σολομῶντος, ἀγνώστου συγγραφέως καὶ τὰ ἱστορικὰ τοῦ Ἰωσήφ. Ὁ κύριος ὅμως ἐκπρόσωπος τῆς ἐλληνοεβραϊκῆς φιλολογίας ὑπῆρξεν ὁ Ἀλεξανδρινὸς φιλόσοφος Φίλων, ποὺ ἐπεχείρησε νὰ κάμῃ μίαν σύνθεσιν τοῦ ἐλληνικοῦ καὶ ἐβραϊκοῦ πνεύματος, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς χριστιανικῆς περιόδου. Ἐπίσης, ὡς γνωστὸν, τὰ εὐαγγέλια ἐγράφησαν πρωτοτύπως, διὰ τὴν χρῆσιν πρωτίστως τῶν Ἑβραίων, εἰς τὴν ἐλληνικὴν, πλην τοῦ α’ τὸ ὁποῖον ἐγράφη εἰς τὴν αἰμαμαϊκὴν καὶ μετεφράσθη ἐνωρίτερα εἰς τὴν ἐλληνικὴν.

Εἶναι ἀληθές ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ζοῦσαν πάντοτε ἐν ἡμετέροις ἀπὸ τὴν θορυβώδη ζωὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐξέλληνισθέντων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, μὴ λαμβάνοντες μέρος εἰς τοὺς λαϊκοὺς ἑορτασμούς καὶ τὰς θρησκευτικὰς τῶν τελετὰς, ἀλλ’ ἀκολουθοῦντες τὰς ἠθικὰς διατάξεις τῆς θρησκείας των. Αὐτὸ ἐπέσυρεν ἐνωρίς τὴν ἀποδοκιμασίαν πολλῶν ἐναντίον των καὶ ἤδη ὁ Αἰγύπτιος Μανέθων, ποὺ ζοῦσε εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Πτολεμαίων, ἔγραψε ἐναντίον τῶν Ἑβραίων. Καὶ ὁ πρῶτος διωγμὸς, αὐτὸν ποὺ γνωρίζομεν, ἐγένετο τὸ 38 μ.Χ., ὅπως ἀναφέρει ὁ Φίλων. Ἀλλ’ οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἐπέδιωξαν τὴν ἐπιβολὴν τῆς θρησκείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ των εἰς τοὺς ἄλλους λαούς. Ἦθελαν μόνον νὰ διατηρήσουν τὴν πνευματικὴν κληρονομίαν των προγόνων των, εἰς τὴν ὁποῖαν ἀπέδιδαν θεϊκὴν προέλευσιν καὶ ἡγωνίσθησαν πάντοτε γενναίως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Καὶ ὅταν ὁ ὀλίγον θεατρικός Ἀντίοχος ὁ 4ος, συνεπαρμένος ἀπὸ τὰ ἐλληνικὰ ἰδεώδη, θέλησε νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς Ἑβραίους τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς θρησκείας των διὰ τῆς βίας, οἱ Ἑβραῖοι τῆς Παλαιστίνης ἐπαναστάτησαν καὶ ἱδρυσαν ἕνα θεοκρατικὸν κράτος ὑπὸ τὴν ἱερατικὴν δυναστείαν τῶν Ἀσμοναίων, τὸ ὁποῖον διετετρήθη ἐπὶ 67 ἐτη (142 — 63 π.Χ.).

Ἡ ρωμαϊκὴ βαρβαρότης ἐπέφερε τελικῶς τὴν καταστροφὴν τῆς ἐβραϊκῆς ἐστίας ἐν Παλαιστίνῃ, ἀλλ’ ἡ ἐξοδος τῶν Ἑβραίων καὶ ἡ διασπορὰ ἤρχισεν οὐσιαστικῶς ἀπὸ τοῦ 4ου μ.Χ. αἰῶνος. Συνέβη τότε κάτι τὸ παρόμοιον, εἰς ἐντονώτερον βαθμόν, μέ τὴν ἐξοδὸν τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς Ἑλλάδος μετὰ τοὺς πολέμους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἐνα μέρος τῶν Ἑβραίων ἦλθαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ταξίδια τοῦ Παύλου. Οἱ ἄλλοι ἐσκορπίσθησαν εἰς τὴν Μεσογειακὴν ἰδίᾳ λεκάνην, μέχρι τῆς Ἰσπανίας. Ἡ διασπορὰ αὕτη ἐπέφερε ἀναγκαστικῶς καὶ τὴν ἀλλαγὴν τρόπου ζωῆς, δηλ. τὴν ἐπαγγελματικὴν διαφοροποίησιν τῶν Ἑβραίων. Καθότι οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὸν τόπον των ἦσαν κυρίως γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι, ἀργότερα δὲ στρατιῶται εἰς τὸν στρατὸν τῶν Πτολεμαίων καὶ ἔπειτα τῶν Ρωμαίων. Εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου αἰῶνος π. Χ. ὁ Ἰωσήφ ἔγραψε: «Δὲν εἴμεθα λαὸς ἐμπορικός. Ζοῦμε εἰς μίαν χώραν χωρὶς παραλίας καὶ τὸ ἐμπόριον δὲ μᾶς ἐλκύει». Εἰς τὰς ξένας χώρας οἱ Ἑβραῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ γίνονιν ἔμποροι, βιοτέχναι καὶ ἐλεύθεροι ἐπαγγελματίαι. Καθότι κυρίως δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχουν γαίαν, πράγμα τὸ ὁποῖον ἀλλωστε ρητῶς ἀπηγορεύθη δι’ αὐτοὺς εἰς τὰ πλείστα κράτη. Μήπως καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, γεωργῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μόνον 0,1% δὲν καταγίνονται εἰς τὴν γεωργίαν; Ἐξ ἄλλου ἡ ἀπαγόρευσις τότε εἰς τοὺς Χριστιανούς τοῦ δανεισμοῦ ἐπὶ τόκῳ ἔτρεψεν ἀργότερον τοὺς Ἑβραίους εἰς τὴν τραπεζικὴν.

Δὲν ἀργησεν ὅμως ἡ ὁργάνωσις διώξεων ἐναντίον τῶν Ἑβραίων, ὑπὸ τὸ πρόσχημα θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, ἀλλ’ οὐσιαστικῶς διὰ λόγους οικονομικοῦς. Διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 31 Μαρτίου 1492 οἱ Ἑβραῖοι ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τὴν καθολικὴν Ἰσπανίαν (Καστίλιαν καὶ Ἀραγωνίαν): τότε περὶ τίς 20.000 ἐξ αὐτῶν ἦλθαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν κατεστραμμένην σχεδὸν Θεσσαλονικὴν, ὅπου ὑπῆρχε ἀλλωστε μικρὰ ἐβραϊκὴ κοινότης. Τοῦτους ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι 5.000 περίπου Ἑβραῖοι ἐκ Πορτογαλίας. Χάρης εἰς τὴν ἐνεργητικότητα καὶ τὴν εὐφυΐαν αὐτῶν ἐγκατέστησαν ἐμπορικὰς σχέσεις μέ τὴν Ραγούζαν καὶ τὴν Βενετίαν καὶ κατόπιν μέ ὅλην τὴν Βαλκανικὴν καὶ ἔδωσαν εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν τὴν ἐμπορικὴν τῆς ἀκμῆς. Μέρους ὅμως ἐξ αὐτῶν, περὶ τοὺς 15.000, ἠναγκάσθη νὰ ἀσπασθῇ τὴν μουσουλμανικὴν θρησκείαν, ὕστερα ἀπὸ τὸ Κίνημα τοῦ ραββίνου Σαββαταὶ Σεβί (1666) καὶ μετάναστευσεν εἰς τὴν

Τουρκίαν αργότερα, δυνάμει της συνθήκης ανταλλαγής των πληθυσμών (1923).

Πάντως, κατά την τελευταία δημοσιευθείσα απογραφήν του πληθυσμού εις την Ελλάδα, υπήρχον τὸ 1928, 72.791 Ἰσραηλίται, ἐξ ὧν 63.000 ὠμίουν τὴν Ἰσπανικὴν οἱ δὲ ὑπόλοιποι τὴν ἑλληνικὴν, εἰς τὰς κοινότητας τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἰωαννίνων. Οἱ Ἑβραῖοι οὗτοι ἐπολέμησαν κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον γενναίως εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν θά λησμονήσουν ποτὲ τὸν ἡρωϊκὸν θάνατον τοῦ συνταγματάρχου Μαρδοχαίου Φραιζῆ εἰς τὰ βουνὰ τῆς Ἀλβανίας. Δυστυχῶς, ὕστερα ἀπὸ τὰ μαρτύρια ποῦ ὑπεβλήθησαν ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς εἰς τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως, κυρίως τῆς Πολωνίας, εἶναι ζήτημα ἂν ἀπομένουν πλέον περὶ τοῦ 10.000 Ἑβραῖοι καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἐπιβάλλεται βεβαίως κάθε προσπάθεια διὰ τὴν περίθαλψιν καὶ οικονομικὴν ἀποκατάστασιν αὐτῶν, παρ' ὅλην τὴν ἀθλίαν θέσιν καὶ τοῦ ὑπολοίπου ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ὁ Ἑβραϊκὸς καὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς πολλὰ προσέφερον εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν τοιοῦτον, ποῦ ἀποτελεῖ, ὅπως γράφει ὁ Ρενάν, τὴν σύνθεσιν τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ ἑβραϊκοῦ πνεύματος. Πράγματι, παράπλευρα μὲ τὴν Ἑλλάδα τοῦ 8ου π.Χ αἰῶνος, πρέπει νὰ βάλουμε τὸν πολιτισμὸν τοῦ Ἰσραὴλ τοῦ 8ου π.Χ αἰῶνος, ποῦ μὲ τὸ στόμα τοῦ προφήτου Ἡσαΐα ἔρριπεν εἰς τὸν κόσμον τὰ ἰδανικὰ τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀδελφασύνης καὶ τῆς εἰρήνης. Ὅρθως λοιπόν, ὅπως ὁ πολιτισμένος κόσμος ἐπενέβη διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἔτσι ἐνδιέφερθη καὶ διὰ τὴν ἀνάστασιν τῆς Ἰουδαϊκῆς ἐστίας, διὰ τῆς ἀποφάσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν τῆς 24 Ἰουλίου 1922. Ἀφοῦ μάλιστα ἡ ἐπιστροφὴ τῶν Ἑβραίων εἰς τὴν γῆν τῶν προγόνων των εἶχεν ἀρχίσει ἀρκετὰ χρόνια πρῶτα, μὲ τὴν ἴδρυσιν τῆς Σιωνιστικῆς Ὄργανώσεως, κατόπιν τοῦ πρώτου συνεδρίου εἰς τὴν Βασιλείαν καὶ ἰδίᾳ κατόπιν τῆς ἱδρύσεως εἰδικοῦ πρὸς τοῦτο ταμείου τὸ 1901 (Kerer Kayemeth Leisrael).

Ἐκεῖ, εἰς τὴν Παλαιστίνην, γίνεται ἓνα ἔργο πολιτισμοῦ, παρ' ὅλας τὰς παρεμβαλλομένας δυσχερείας. Εἰς τὰς ἐκτάσεις τῶν ἀμμοβούνων ἐδημιουργήθησαν πρότυποι πόλεις, ὅπως τὸ Τέλ - Ἀβίβ. Μέθοδοι καλλιιεργείας ἐπιστημονικῶς καὶ κοινωνικῶς προηγμένοι, ἐπεβλήθησαν. Καὶ ὅλλοιουν ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα ἀληθῶς πρότυπα. Ἐκεῖ συντελεῖται καὶ ἓνα θαῦμα, ἡ ἀναβίωσις τῆς ἀρχαίας ἑβραϊκῆς γλωσσῆς. Εἶναι ἀληθές ὅτι εἰς τὸ τέλος τοῦ περασμένου αἰῶνος ὁ Ἐλιζέρ μπέν Γιαχουντά, Ἑβραϊορῶσος, ἀφῆκε τὰς σπουδὰς του στοὺς Παρίσι καὶ ἐπῆγε νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Ἰερουσαλὴμ, ὅπου κατῴρθωσε, παρὰ τὰς παντοειδεῖς διωξεις του, νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἀρχαίαν ἑβραϊκὴν, πρῶτα μεταξὺ τῶν ἐκεῖ Ἑβραίων καὶ κατόπιν ὡς ὄργανον ἐπικοινωνίας τῶν ἀπανταχοῦ ὁμοεθνῶν του. Σήμερα ἡ ἑβραϊκὴ διδασκεται εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Παλαιστίνης, ἔχει τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ θεάτρα τῆς καὶ ὁμιλεῖται ἀκόμα ὡς οἰκογενειακὴ γλῶσσα μεταξὺ ἀρκετῶν προσκολλημένων εἰς τὴν παράδοσιν Ἑβραίων (Hassidim).

Ἰσως αὐτὸ νὰ κάνει πολλοὺς καθαρευουσιάνους Ἕλληνας νὰ νοσταλγῇσιν. Ἄς μὴ λησμονοῦν ὅμως ὅτι οἱ Ἑβραῖοι εἴτε ὠμίουν τὸ γερμανικὸν ἰδίωμα τῆς Ρηνανίας, τὸ ὁποῖον μετέφεραν εἰς τὴν Ἀν. Εὐρώπην, ὅταν ἐξεδιώχθησαν ἐκεῖθεν (Yassichim), καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐγράφη αξιόλογος φιλολογία, εἴτε παραδέχονται ὡς γλῶσσαν των τὴν γλῶσσαν τοῦ κράτους ὅπου εὕρισκοντο, ὅπως συνέβαινε προπάντων εἰς τὰ κράτη τῆς Δ. Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικής, ὅπου οἱ εὐνοϊκοὶ συνθηκαὶ γενικῆς ἐλευθερίας τείνουσιν νὰ ἐκλείψουν τὴν διαφοράν μεταξὺ Ἑβραίων καὶ τῶν ἄλλων κατοίκων.

Δρ. Nahum Goldman (1895 – 1982)

Ὁ Προφήτης τοῦ 20οῦ αἰῶνος

Μὲ αὐτὸ τὸν τίτλο τὰ «Χρονικά» εἶχαν παρουσιάσει τὸ 1978 (τεύχος 5) τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργο τοῦ Δρος Ναχούμ Γκόλντμαν.

Ὁ Δρ. Γκόλντμαν γεννήθηκε στο Βίσνενο τῆς Λιθουανίας καὶ πέθανε στὴ Γερμανία. Τάφηκε στὸ τιμητικὸ νεκροταφεῖο τοῦ δρους Herzl, στὰ Ἱεροσόλυμα, δίπλα στοὺς Πρόεδρους καὶ στοὺς Ἦρωες τοῦ Κράτους.

Μὲ τὰ θέματα τοῦ Ἑβραϊσμοῦ ἀσχολήθηκε ἐπὶ μισὸ συνεχὲ αἶώνα, ἀπὸ τὸ 1927 ποῦ ἐξελέγη γιὰ πρώτη φορὰ Πρόεδρος Ἑβραϊκοῦ Ὄργανισμοῦ, μέχρι τὸ 1977 ποῦ ἀπεχώρησε.

Ἰδρυσε τὸ Παγκόσμιο Ἑβραϊκὸ Συνέδριο καὶ ὑπῆρξε Πρόεδρος του ἐπὶ 40 ὁλόκληρα χρόνια. Ταυτόχρονα ἦταν Πρόεδρος (ἀναφέρουμε τὰ κυριώτερα) τῆς Παγκοσμίου Σιωνιστικῆς Ὄργανώσεως, τοῦ Ἑβραϊκοῦ Πρακτορείου, τῆς Claims Conference (γιὰ τίς ἀποζημιώσεις ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς, ποῦ εἶναι καὶ ἀποκλειστικὰ δικὰ του ἔργο), τῆς Memorial Foundation κ.ἄ. Τὰ ἀξιώματα αὐτὰ πῆραν τὸ περιεχόμενο καὶ τὴν ἀξία ποῦ ὁ ἴδιος ὁ κάτοχός τους τοὺς ἐδωσε.

Ὁ Goldmann ἀσχολήθηκε μὲ τὴ Διασπορά, τὸ Σιωνισμό, τὸ Ἰσραήλ, μὲ τὰ πάντα. Ἀντιπροσώπευσε τὴν Ἑβραϊκὴ Κοινότητα στὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, ἐνῶ ἔπαιξε σημαντικὸ ρόλο στὶς διαπραγματεύσεις γιὰ τὴν ἴδρυση τοῦ Ἰσραηλινοῦ Κράτους. Σὲ ὅ,τι ἀσχολήθηκε ὁ Goldmann προσέφερε μὲγάλο καὶ καταξιωμένο ἔργο.

Ὁ Goldmann δὲν ὑπῆρξε μόνον ὁ Μέγας Ὄραματιστής, ὁ ἀκούραστος Μαχητὴς ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῶν Ἑβραίων, ἀλλὰ ὑπῆρξε κι ὁ Μέγας Εἰρηνιστής ὑπὲρ ὅλων τῶν λαῶν τοῦ κόσμου. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ἀραβικοὶ κύκλοι, μιλώντας γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Goldmann τὸν χαρακτήρισαν σὰν «μεγάλον ἀνθρωπο καὶ μὲγάλο Ἑβραῖον».

Δίκαια, λοιπόν τοῦ δόθηκε ὁ τίτλος «ὁ Προφήτης τοῦ 20οῦ αἰῶνος».

Ἡ Ἑλλάς πρέπει νὰ ἐπιδιώξη τὴν ἀνανέωσιν καὶ τὴν ἀσφίγξιν τῶν φιλικῶν δεσμῶν ποῦ συνδέον παντοτε τὰ δύο ἔθνη, τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Ἑβραίους καὶ ποῦ συνήνωσεν ἡ κοινὴ καὶ βαρὺτατη δι' ἀμφοτέρους καταφορὰ τοῦ ἐπιδρομέως. Εἰδικώτερα θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιώξη τὴν μεγαλυτέραν πνευματικὴν καὶ οικονομικὴν τῆς συνδεσιν μὲ τὴν Ἰσραηλιτικὴν ἐστίαν τῆς Παλαιστίνης. Καὶ πρὸς τοῦτο πρέπει πρωτίστως νὰ ἱδρῦσιν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ἔδραν τοῦ Ἑβραϊκοῦ Πολιτισμοῦ καὶ ἐτέραν ἔδραν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Ἱεροσολύμων. Εὐκαίριον, μάλιστα, θὰ ἦτο ὅπως τοῦτο γίνῃ διὰ τῆς συνεργασίας καθηγητῶν τῶν δύο Πανεπιστημίων.

Ἰὸ Χρ. Εὐελπίδης (1895 – 1971) διετέλεσε καθηγητὴς τῆς Παντείου καὶ τῆς Γεωργικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν. Βουλευτικὸν Ἰδίωμα τῆς Ρηνανίας, τὸ ὁποῖον μετέφεραν εἰς τὴν Ἀν. Εὐρώπην, ὅταν ἐξεδιώχθησαν ἐκεῖθεν (Yassichim), καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐγράφη αξιόλογος φιλολογία, εἴτε παραδέχονται ὡς γλῶσσαν των τὴν γλῶσσαν τοῦ κράτους ὅπου εὕρισκοντο, ὅπως συνέβαινε προπάντων εἰς τὰ κράτη τῆς Δ. Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικής, ὅπου οἱ εὐνοϊκοὶ συνθηκαὶ γενικῆς ἐλευθερίας τείνουσιν νὰ ἐκλείψουν τὴν διαφοράν μεταξὺ Ἑβραίων καὶ τῶν ἄλλων κατοίκων.

Ἐξέδωσε 34 ἐπιστημονικὰ καὶ 27 λογοτεχνικὰ βιβλία. Δημοσίευσε ἑκατοντάδες ἄρθρα καὶ μελέτες.

Διετέλεσε γιὰ πολλὰ χρόνια πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου Φιλίας «Ἑλλάς – Ἰσραήλ».

Τὸ ἀναδημοσιεύμενον ἄρθρον εἶναι ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Ραδάμανθυς», 1 Σεπτεμβρίου 1951].

Νεκρανάσταση του αντισημιτισμού στό κατευθυνόμενο αντιεβραϊκό παραλήρημα

«Η άποψη ότι το Ισραήλ συμπεριφέρεται έναντι των Αράβων όπως η ναζιστική Γερμανία, είναι προϊόν φαντασίας και μάλιστα ιδιαίτερα άπεχθές».

Conor Cruise O' Brien
«OBSERVER» (27 - 7 - 82)

Τά γεγονότα του Λιβάνου είναι τραγικά γιά πολλούς λόγους: Πρώτον, γιατί υπάρχουν πολλά θύματα μεταξύ των άμάχων. Δεύτερον, γιατί οι Ισραηλινοί παραβίασαν και αυτοί — μετά τους Σύρους και τους Παλαιστίνιους — την άνεξαρτησία (δση άπέμεινε) του Λιβάνου. Τρίτον, γιατί ο παλαιστινιακός λαός — πού δίκαια ζητεί κάποια πατρίδα — ζει μία νέα τραγωδία, έγκαταλελειμμένος μάλιστα από τους «φίλους» του και ιδίως τους πλέον φωνασκούντες (δπως τόν Καντάφι, πού μή διακινδυνεύοντας τίποτα ζητεί από τους Παλαιστίνιους άντάρτες νά αυτοκτονήσουν!).

Είναι κυρίως τά τρία παραπάνω δεδομένα πού, κατά την άποψη μας, έξηγούν την άγανάκτηση πολλών φιλελεύθερων ανθρώπων γιά την είσβολή του Ισραήλ. Άνεξάρτητα όμως από την περισσότερο ή λιγότερο έντονη καταδίκη της είσβολής, κάθε καλόπιστος παρατηρητής δέν μπορεί παρά νά λαμβάνει ύπ' όψη του μία σειρά άλλων παραμέτρων πού άποσιωπήθηκαν από τά σοσιαλιστικά κρατικο-μονοπωλιακά μέσα μαζικής έπικοινωνίας και τόν φιλοκυβερνητικό τύπο και πού δίνουν τίς πιό σύνθετες διαστάσεις του προβλήματος:

● **Ο ΛΙΒΑΝΟΣ** ήταν (έκτός βέβαια από τό Ισραήλ) ή μόνη δημοκρατία στην περιοχή, γνωστός άλλωστε σάν ή «Ελβετία της Μέσης Άνατολής», τόσο λόγω του βιοτικού επιπέδου πού έξασφάλιζε στους κατοίκους του, όσο και των ανθρώπινων δικαιωμάτων πού κατοχύρωνε. Τή δημοκρατία αυτή φυσικά δέν την κατέστρεψε τό Ισραήλ, αλλά οι Παλαιστίνιοι φιλοξενούμενοι της (πού είχαν διωχθεί από την Ιορδανία μετά την προσπάθειά τους νά ανατρέψουν τόν Χουσεΐν).

● **Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ** του Λιβάνου είχε τραυματιστεί βαρύτερα πολύ πριν από την πρόσφατη Ισραηλινή είσβολή, τόσο από τους Παλαιστίνιους, πού είχαν καταστεί κράτος έν κράτει αύθαιρετούντες συχνά κατά των Λιβανέζων πολιτών, όσο και από τους Σύρους είσβολείς, πού στην ουσία επέβαλαν όλες τίς θελήσεις τους στή λιβανική κυβέρνηση.

● **ΤΟ ΕΔΑΦΟΣ** του Λιβάνου είχε καταστεί όρμητήριο από τό όποιο εξαπολύονταν επιθέσεις Παλαιστίνιων άνταρτών κατά του Ισραήλ. Μερικές από τίς επιθέσεις αυτές είχαν σάν άποκλειστικό στόχο όχι ένοπλους αλλά άοπλους. (Οι άοπλοι δηλαδή δέν επλήττοντο έκ λάθους στην προσπάθεια νά χτυπηθούν στρατιωτικοί στόχοι. Ήταν οι ίδιοι ο στόχος). Θυμίζουμε λ.χ. ότι στις 15 Μαΐου 1974 24 άμαχοι, παιδιά ως επί τό πλείστον, σκοτώθηκαν όταν οι Παλαιστίνιοι επετέθησαν σέ σχολείο του χωριού Μααλότ. Επίσης θά πρέπει νά έπισημανθεί ότι τόσο οι Παλαιστίνιοι, πού δρούσαν από τό

έδαφος του Λιβάνου, όσον και οι Σύροι, πού είχαν εκεί ισχυρές στρατιωτικές εγκαταστάσεις, άποζητούσαν άνοιχτά και άπερίφραστα την καταστροφή του κράτους του Ισραήλ.

Όλες αυτές οι πτυχές της κρίσης του Λιβάνου άπεκρύβησαν από τόν έλληνικό λαό. Άντίθετα τά κρατικο - μονοπωλιακά σοσιαλιστικά μέσα μαζικής έπικοινωνίας παρουσίασαν μία δαιμονολογική και μονομερή εικόνα της κρίσης μέ προφανή σκοπό — άκριβώς όπως όλα τά όργανα των όλοκληρωτικών καθεστώτων — όχι νά ένημερώσουν, αλλά νά φανατίσουν τους άκροατές μέ άπλοϊκές μαυρόασπρες «άλήθειες». Τέτοιο δέ ήταν τό πάθος των σοσιαλιστών «ένημερωτών» μας νά μήν άκουσθεί όποιαδήποτε αντίθετη πρός αυτούς φωνή, πού κατελήφθηκαν από Ιερή άγανάκτηση όταν στίς έφημερίδες δημοσιεύθηκαν οι άπόψεις «ύπηκόων του Ισραήλ». Έτσι κάποια Τρίτη στις 8.45 σέ ραδιοφωνική έκπομπή — πρότυπο όλοκληρωτισμού αλλά και του ήθους των «ένημερωτών» της άλλαγής — τό κείμενο αυτό περιεγράφη σάν «κατάπτυστο», ενώ στή συνέχεια ο έκφωνητής, άποφεύγοντας νά αναφερθεί στό περιεχόμενο του, μδς προειδοποίησε πώς «δέν θά χάσουμε όμως χρόνο μέ ένα έμετικό κείμενο»(!).

Παρανοϊκές συγκρίσεις Έβραίων και Ναζί

Βέβαια τό έναυσμα γιά κρατικοσοσιαλιστικό αντιισραηλινό παραλήρημα τό έδωσε ο ίδιος ο πρωθυπουργός μέ την άνεύθυνη και άδιανόητη σύγκριση πού έκανε μεταξύ Ισραηλινών και Ναζί... Άπό εκεί και πέρα οι φιλοκυβερνητικοί κρατικοί «ένημερωτές» και κονδυλοφόροι άρχισαν νά ξεπερνούν ο ένας τόν άλλον σέ αντιισραηλινές άσχημίες, πού βέβαια έφθαναν τελικά στά όρια του αντισημιτισμού και — όπως θά δούμε πιό κάτω — ένεθάρρυναν και άπροκάλυπτα κρούσματα αντισημιτισμού. Ή «Έλευθεροτυπία» (12. 6. 82) λ.χ. μίλαγε γιά τους «Ναζί του Ισραήλ». Ό κατά Δευτέραν ύβρίζων (στερούμενος, προφανώς, έπιχειρημάτων) άρθρογράφος των «Νέων» περιέγραφε τους Ισραηλινούς σάν «άντάξιους απογόνους του Χίτλερ». Ένώ τό «Έθνος» — πού θεωρεί τους Άφγανούς άντάρτες «συμμορίτες» — θέλοντας νά υπερκεράσει τους πάντες, σέ μία πρωτοφανή πρωτοσέλιδη έπικεφαλίδα του έγραφε πώς οι Ισραηλινοί «ξεπέρασαν τους Ναζί»(!!).

Σέ ένα άρθρο του στην έγκυρη κεντροαριστερή έφημερίδα OBSERVER (27 - 7 - 82) — πού συστηματικά καυτηριάζει κάθε καταπάτηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, αντίθετα βέβαια μέ τους δικούς μας «προοδευτικούς» — ο γνωστός Ιρλανδός δημοσιογράφος Conor Cruise O' Brien καταδικάζει την άδιανόητη σύγκριση Έβραίων και Ναζί: «Τά στρατεύματα του Ισραήλ είσέβαλαν στό Λίβανο μέ στόχο τους ένόπλους έχθρους του λαού τους, πού είχαν σαφείς επιδιώξεις καταστροφής του κράτους τους. Έάν ήθελαν νά έξοντώσουν τους ένοπλους αυτούς έχθρους... δέν ήταν δυνατόν νά μήν προκαλέσουν βαριές άπώλειες

σέ ἀμάχους, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων οἱ ἐνοπλοὶ ἐχθροὶ τοῦ Ἰσραὴλ ἦσαν ὀχυρωμένοι». Ἀφοῦ δέ ἐπισημαίνει τὴν τραγωδία τῶν ἀμάχων καταλήγει:

«πάντως θὰ ἦταν ἀδιάνοητο νὰ ἰσχυρισθεῖ κανεὶς ὅτι οἱ ἐπιχειρήσεις αὐτὲς ἀναπαρήγαγαν τὴν πολιτικὴ τῶν Ναζὶ κατὰ τῶν Ἑβραίων; ὁπλ. τῆ συστηματικῆς δολοφονίας ἐξ ἑκατομμυρίων ἐντελῶς δόκλων ἀνθρώπων, πού δὲν ἀντιπροσώπευαν καμιά ἀπειλὴ γιὰ τοὺς Γερμανούς».

Οἱ παρατηρήσεις αὐτὲς εἶναι τόσο εὐλογες, πού κάνουν κάθε καλόπιστο παρατηρητὴ νὰ διερωτᾶται: ἔχασαν κάθε ἴχνος τοῦ μέτρου ἐκεῖνοι πού παραλληλίζουν τοὺς Ἑβραίους μέ τοὺς Ναζὶ; Ἡ μήπως τὸ μίσος τοὺς γιὰ τοὺς Ἑβραίους εἶναι τόσο ἀβυσσάλου πού ἔχει διαστρέψει καὶ τὴν πιά στοιχειώδη λογικὴ τους;

Φυσικὰ θὰ μπορούσε νὰ ἰσχυρισθεῖ κανεὶς — προσπαθώντας νὰ ἀνακαλύψει κάποιο ἄλλοθι γιὰ τοὺς ἐξωφρενισμούς αὐτοὺς τῶν σοσιαλιστῶν μας — πὺς εἶχαν συνταραχθεῖ τόσο πολὺ ἀπὸ τὴν τραγωδία τῶν ἀμάχων τοῦ Λιβάνου, πού τὸ συναίσθημα τελικὰ ὑπερίσχυσε πλήρως τῆς λογικῆς τους. Ὅμως οὔτε αὐτὴ ἡ ἐξήγηση εἶναι ικανοποιητικὴ γιὰ τὸν ἐξῆς λόγο: Πρὶν λίγο καιρὸ στὴ Χάμα τῆς Συρίας ἐγινε μιὰ ἐξέγερση τῶν κατοίκων τῆς κατὰ τοῦ ἐκεῖ καταπιεστικῶτατος καθεστώτος, τὴν ὁποία τελικὰ συνέτριψαν τὰ τεθωρακισμένα τοῦ Ἀσσαντ μέ θύματα κυρίως ἀμάχους πού ξεπερνοῦν τὶς 20.000 (δηλαδὴ πιθανῶς δεκαπλάσια ἐκείνων τοῦ Λιβάνου). Ὅμως γιὰ τοὺς ἀμάχους αὐτοὺς δὲν νοιάστηκαν οἱ σοσιαλιστὲς μας! (Ἐπρόκειτο, προφανῶς, περὶ «κακῶν» ἀμάχων, ἀφοῦ ἦσαν ἐχθροὶ τοῦ... σοσιαλιστῆ Ἀσσαντ — μέ τὸν ὁποῖον τὸ ΠΑΣΟΚ κάποτε εἶχε καί... κοινὰ ὁράματα). Ἡ σοσιαλιστικὴ τηλεόραση λοιπὸν ἀπεσιώπησε τὴν «κακὴ» αὐτὴ εἰδήση. Οἱ φιλοκυβερνητικὲς ἐφημερίδες, πού σήμερα σέ κρίσεις ὑστερίας παραλληλίζουν τοὺς Ἑβραίους μέ τοὺς Ναζὶ, δὲν ἐθεώρησαν «Χίτλερ» τὸν Ἀσσαντ...

Ἀλλὰ τὰ ἀντιεβραϊκὰ κυβερνητικὰ παραληρήματα εἶχαν ὀρισμένες ἀναπόφευκτες εὐρύτερες ἐπιπτώσεις, ἐνθαρρύνοντας μιὰ σειρά ἀπὸ προκλητικὰ κοροῦσματα ἀντισημιτισμοῦ.

ΣΕ ΕΠΙΣΤΟΛΗ 100 πανεπιστημιακῶν ἐπισημαίνονται φόβοι «γιὰ ἕνα ἀντισημιτικὸ κλίμα στὴ χώρα μας, πού στρέφεται ἐναντίον τῶν συμπολιτῶν μας» καὶ ἀναφέρεται ἡ περίπτωση ἐκπομπῆς τοῦ σοσιαλιστικοῦ ραδιοφώνου, ὅπου «διαβάστηκε γράμμα ἀκροατῆ πού καλοῦσε σέ μαζικὸ σαμποτάζ τῶν καταστημάτων πού ἀνήκουν σέ Ἕλληνες πολῖτες ἐβραϊκοῦ θρησκευματος»(!). (Σημειώνουμε σάν πολὺ θετικὸ γεγονὸς ὅτι ἡ διακήρυξη αὐτὴ προεβλήθη θαρραλέα ἀπὸ τὰ «Νέα»).

ΜΕΛΟΣ ΤΟΥ Δ. Σ. ΤΗΣ ΕΡΤ (καὶ προαναφερθεῖς ἀρθρογράφος) ζητοῦσε ἀνάμεσα στὰ ἄλλα: (α) «Νὰ δεῖξουμε μέ

τὴν περιφρόνησή μας τὴν ἀπέχθεια πού νοιώθουμε γιὰ τὴν παγερὴ σιωπὴ» πρὸς τοὺς ἐβραϊκὲς καταγωγῆς διανοουμένους (!) (β) νὰ μποῦκοτάρουμε κάθε Ἑβραῖο καλλιτέχνη πού θὰ ἔλθει στὴν Ἑλλάδα (γ) νὰ μὴ... τυχόν ἐμφανισθοῦν στοὺς Πανευρωπαϊκοὺς Ἑβραῖοι ἀθλητές! Ἡ ἀντιεβραϊκὴ αὐτὴ... σταυροφορία συμπληρωνόταν μέ φασιστοειδεῖς προειδοποιήσεις πρὸς τοὺς συντάξαντες τὸ κείμενο πού δικαιολογοῦσε τὴν Ἰσραηλινὴ εἰσβολή «νὰ μὴ προκαλοῦν τὸ ἐλληνικὸ δημόσιο αἴσθημα» καὶ νὰ μὴ «δημιουργοῦν συναισθηματικὰ προβλήματα ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς καὶ στὸν ἐλληνικὸ λαό» — δηλαδὴ, μέ δύο λόγια, νὰ πάψουν νὰ ἐκφράζουν τὴ γνώμη τους!!

● **ΑΛΛΑ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΚΗ** ὑστερία μῆκε καὶ ἡ ἀναγνωστικὴ «Αὐγὴ» (4 - 7 - 82) — πού τόσο θαυμάζει τὸ δικτάτορα Τσαουσέσκου — μέ μιὰν ἀσύλληπτης ἐμπάθειας ἐπιστολή, πού πρόβαλε μάλιστα μέ πηχυαίους τίτλους καὶ πού περιέγραφε σάν... «συγκινητικὴ». Τὸ γράμμα, πού ὑπέγραφε ἕνας ἀντάρτης τοῦ ΕΑΜ καὶ τὸ ἀπηύθυνε σέ Ἰσραηλινὸ φίλο του, περιεῖχε καὶ τὰ ἐξῆς ἀπίστευτα:

«Ἀλλὰ καὶ πάλι διερωτῶμαι, ἔπειτα ὅπ' ὅλα τὰ φρικιστικά ἐγκλήματα πού διαπράττετε καὶ πού ξεπέρασαν τὰ χιτλερικά, μήπως δικαιώνεται ὁ Χίτλερ;».

Καὶ μόνο τὸ νὰ θέτει κανεὶς αὐτὸ τὸ φοβερὸ ἐρώτημα, δηλαδὴ νὰ διερωτᾶται ἂν ἡ σημερινὴ εἰσβολὴ τοῦ Ἰσραὴλ στὸ Λίβανο μπορεῖ νὰ «δικαιώσει» τοὺς φούρνους τοῦ Ἀουσβιτς, ἐπισημαίνει τὸ κατρακύλισμα στὸν πλέον ὠμὸ ἀντισημιτισμό...

— Ἀλλὰ ἡ «ἀριστερά» δὲν ἔχει μόνη τὸ προνόμιο τῶν ἀντισημιτικῶν κρουσμάτων. Δοθείσης τῆς λαμπρῆς εὐκαιρίας, «χτύπησαν» καὶ οἱ φασιστοειδεῖς ἀκροδεξιὸί τοῦ τόπου μας. Ἔτσι ἡ ἐφημερίδα «Μέλλον» (Φύλλο 3) δημοσίευσε σέ πρώτη σελίδα τὴν ἐξῆς φρικιαστικὴ ἐπικεφαλίδά: «**ΕΒΡΑΙΟΙ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΟΙ ΚΑΙΝΕ ΤΑ ΔΑΣΗ**» (!!) δίνοντας ἔτσι πράσινο φῶς νὰ ἐξαπολυθεῖ πογκρόμ κατὰ τῶν Ἑλλήνων, Ἑβραίων τὸ θρησκευμα, πού ἄθην καταστρέφουν τὰ δάση μας (καὶ μάλιστα μαζί μέ τοὺς «ἐχθροὺς» μας Τούρκους!):

«Σύμφωνα μέ πληροφορίες μας, ἀπὸ ἀξιοπιστὲς πηγές, πού δὲν μποροῦν νὰ ἀναφερθοῦν, ὑπάρχει κάποια ὑπόνοια ὅτι τὶς φωτιὲς τὶς προκαλοῦν «χέρια» πού συνδέονται μέ τὶς τουρκικὲς καὶ Ἰσραηλινὲς δολοπλοκίες.

Ἡ ἐπεκτατικὴ πολιτικὴ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ οἱ προκλήσεις τῶν Τούρκων στὸ Αἰγαῖο, συνδυαζόμενα μέ τὴν υποστήριξη τῆς χώρας μας στὸν δοκιμασμένο παλαιστινιακὸ λαό, καθὼς καὶ οἱ προειδοποιήσεις πρὸς τὴν τουρκικὴ χούντα γιὰ τὶς τελευταῖες παραβιάσεις στὸ Αἰγαῖο, μποροῦν νὰ στηρίζουν τὰ παραπάνω...».

Ὅποιοδήποτε σχόλιο βέβαια περιττεύει...

Ὅσο γι' αὐτοὺς πού ἐνεθάρρυναν τὸ ἀποκρουστικὸ αὐτὸ κλίμα δαιμονολογίας, ὑπεραπλούστευσης, μίσους καὶ φανατισμοῦ, ὅς ἀναλογισθοῦν τὶς εὐθύνες τους...

Κρούσματα ἀντισημιτισμοῦ καὶ εὐθύνες κυβερνητικές

«Ἑβραῖοι καὶ Τούρκοι καίνε τὰ δάση»

ἐφημ. «ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ»

«Ἑβραῖοι πίσω ἀπ' τὶς φωτιές»

ἐφημ. «ΑΥΡΙΑΝΗ»

ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΘΕΙ μῆνας ἀφ' ὅτου ἀπὸ τὶς

στῆλες αὐτὲς εἶχαμε ἐπισημάνει τὸ κλίμα τοῦ ἀντισημιτισμοῦ πού εἶχε ἐνθαρρύνει τὸ κυβερνητικὸ ἀντιισραηλινὸ παραλήρημα. Πρόσφατα δέ — κάλιο ἀργὰ παρά ποτέ — πέντε βουλευτὲς τῆς, μέχρι τοῦδε σιωπούσης, Ἀξιωματικῆς Ἀντιπολίτευσης στηλίτευσαν ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς Βουλῆς τὸ ἀνησυχητικὸτατο αὐτὸ φαινόμενο, γιὰ νὰ λάβουν μιὰ

κυβερνητική «ἀπάντηση», πού, ως συνήθως, παρέκαμπτε έντελώς τό πρόβλημα μέ τή διακήρυξη πώς ό «έλληνικός λαός ούδέποτε είχε φυλετικές προκαταλήψεις».

Τό θέμα όμως δέν ήταν καί δέν είναι ό αντίσημιτισμός του λαού μας. ΟΥΔΕΙΣ κατηγορήσε τον έλληνικό ΛΑΟ ότι έχει τέτοια αίσθήματα. Τό πρόβλημα είναι ή σοσιαλιστική ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ καί ή δική της στάση πού ένεθάρρυνε καί τά αντίσημιτικά κρούσματα μερίδας του τύπου.

● ΔΕΝ ΠΙΣΤΕΥΕΙ ό κυβερνητικός εκπρόσωπος ότι όταν ό ίδιος ό πρωθυπουργός της χώρας συγκρίνει τους Έβραίους μέ τους Ναζί (μιά σύγκριση πού όχι μόνο αποδεικνύει στοιχειώδη έλλειψη μέτρου αλλά καί μιά άνευ προηγουμένου έμπάθεια) υπάρχει κίνδυνος νά έntharrυνθοούν διάφοροι ζηλωτές — κυβερνητικοί καί μή — στην καλιέργεια αντίσημιτισμού στον τόπο μας;

● ΔΕΝ ΘΕΩΡΕΙ ό κ. Μαρούδας συμπτώματα κυβερνητικού αντίσημιτισμού όταν τό κρατικομονοπωλιακό σοσιαλιστικό ραδιόφωνο: Πρώτον, άπειλεί τους Έβραίους τό θρησκευμα συμπατριώτες μας νά επιλέξουν άνάμεσα σέ φόρο υπέρ των Παλαιστινίων ή άπέλαση· δεύτερον, παρουσιάζει έπιστολή στην όποία ζητείται τό μπουκοτάρισμα των καταστημάτων των Έλλήνων Έβραίων; Τί μέτρα έλαβε δέ ή κυβέρνηση της σοσιαλιστών μας κατά των ύπευθύνων των έμπορων αυτών, πού προφανώς αισθάνονται ότι άφού οι Έβραίοι «είναι Ναζί» όλα έπιτρέπονται νά λέγονται έναντίον τους;

● Η ΜΗΠΩΣ ό κ. κυβερνητικός εκπρόσωπος τράβηξε τό αυτό ύπεύθυνον άλλης πρωινής έμπορης πού... δημοκρατικότερα (καί μέ ήθος άνάλογο προφανώς εκείνου των προϊσταμένων του) έβριζε χυδαία σάν «κατάπτυστο» καί «έμετικό» τό κείμενο των ύποκόων του Ίσραήλ (χωρίς φυσικά νά μās ένημερώσει καν για τό περιεχόμενό του);

● Η ΤΕΛΟΣ ένοχλήθηκε ό κ. Μαρούδας όταν μέλος του Δ. Σ. της ΕΡΤ — καί άρα ένας εκ των έπισήμων σοσιαλιστών «ένημερωτών» μας — άφού ζήτησε νά μπουκοτάρουμε Έβραίους καλλιτέχνες καί άθλητές, άπειλούσε τους έδω Έβραίους νά «μήν προκαλούν τό έλληνικό δημόσιο αίσθημα» μέ τις φιλοϊσραηλινές δηλώσεις τους, άπαιτώντας δηλαδή νά πάψουν νά εκφράζουν τή γνώμη τους;

ΜΕΣΑ ΣΕ ΑΥΤΟ τό κλίμα κυβερνητικής αντίισραηλινής ύστερίας (συνοδευόμενης φυσικά από άπλουστεύσεις, μονομέρειες καί φανατισμούς) φυσικό ήταν ή χώρα μας — μόνη στη δημοκρατική Δύση — νά έχει τό «προνόμιο» τόσες έφημερίδες νά συγκρίνουν τό Ίσραήλ μέ τή ναζιστική Γερμανία, μέ μιά ξε' αυτών μάλιστα νά διατείνεται ότι οι Ίσραηλίτες είναι χειρότεροι των Ναζί(!) ενώ μιά άλλη νά δημοσιεύει έπιστολή στην όποία νά τίθεται τό έρώτημα αν ή Ισραηλινή είσβολή στό Λίβανο «δικαιώνει» τή γενοκτονία του Χίτλερ! Όλα αυτά τά κρούσματα γιατί δέν έσπευσε νά καταδικάσει ό λαλίστατος κατά τά άλλα κ. Μαρούδας; Ή μήπως τά θεωρεί «φυσιολογικά» καί τά υιοθετεί;

Άλλά ό κ. κυβερνητικός εκπρόσωπος έσιώπησε καί πριν λίγες ήμέρες, όταν στον τύπο παρουσιάστηκε άλλο ένα φρικώδες κρούσμα ώμού αντίσημιτισμού — «λαμπρή» συνέχεια του φασιστοειδούς δημοσιεύματος της έφημερίδας «τό Μέλλον», όπου διατυπώνονταν ή κατηγορία ότι «Έβραίοι καί Τούρκοι καίνε τά δάση!» Έτσι τήν έπαύριο των πυρκαγιών των δασών, ή φιλοκυβερνητική έφημερίδα «Αύριανή» δημοσίευσε τήν έξης πρωτοφανή έπικεφαλίδα: «ΕΒΡΑΙΟΙ ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΩΤΙΕΣ». Τό άποκρουστικό αυτό δημοσίευμα, χωρίς φυσικά κανένα στοιχείο, έμίλαγε για τήν «πιθανότητα» νά «βρίσκονται πίσω από τους έμρηστές έβραϊκοί κύκλοι πού τρέφουν μεγάλο μίσος έναντίον του πρωθυπουργού» λόγω της παλαιστινιακής πολιτικής

της Έλλάδος. Καί ή ρατσιστική συνωμοσιολογία της έφημερίδας συμπληρωνόταν μέ τον έξης Ισχυρισμό:

«Οι ύπομίες για τους Έβραίους έρχονται σέ συνέχεια φημών πού μιλάνε για πλατύτερο σιωνιστικό σχέδιο, πού άποσκοπεί νά κάμει τήν Έλλάδα νέο Λίβανο. Ή έφαρμογή του σχεδίου αυτού — σύμφωνα πάντα μέ τις ίδιες φήμες — θά ξεκινήσει από τήν Κύπρο καί τήν Κρήτη καί τελικά θά έχει σάν στόχο δη τήν ύπόλοιπη Έλλάδα».

ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ αυτό τό έχει ύπ' όψη του ό κ. κυβερνητικός εκπρόσωπος; Δέν διερωτήθηκε δέ πού ήταν τό κλίμα εκείνο πού τό ένεθάρρυνε; Γιατί δέ δέν έσπευσε άπερίφραστα νά τό καταδικάσει; Γιατί σιωπά; Δέν θεωρεί τό περυσιατικό αυτό — για τό όποιο ύποθέτω πως άχουμω τήν άποκλειστικότητα έν μέσω των δημοκρατικών χωρών — σοβαρότατο κρούσμα αντίσημιτισμού;

Τό κλίμα όμως αυτό του χυδαίου αντίσημιτισμού δέν πρέπει νά θεωρηθεί σάν μιά άπλή σύμπτωση. Άποτελεί προέκταση ενός λαϊκιστικού κλίματος, πού επί χρόνια καλιέργησησε στην άντιπολίτευση τό ΠΑΣΟΚ καί μερίδα του φιλικού του τύπου καί πού, σέ κάποιο βαθμό, έntharrύνει τό «Κίνημα» καί σήμερα σάν κυβέρνηση. Άνάμεσα στα άλλα, ως γνωστόν, ό λαϊκισμός (The Fontana Dictionary of Modern Thought):

«συνήθως συνοδεύεται από μιά άπλοϊκή πίστη στις άρετές «του λαού», πού άντιπαράβάλλονται μέ τό διεφθαρμένο χαρακτήρα της παρακμάζουσας άρχουσας τάξης ή όποιασδήποτε άλλης ομάδας, πού γίνεται στόχος λόγω της κυριαρχικής οικονομικής, πολιτικής ή κοινωνικής θέσης. Ό Λαϊκισμός τείνει έπίσης νά βλέπει συνωμοσίες από τέτοιες ομάδες κατά του λαού, μιά τάση πού μπορεί νά ένισχυθεί από ρατσιστικά στοιχεία ή μίσος κατά έθνοτήτων...»

ΔΕΝ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ Ίσως νά ύπενθυμίσουμε πως επί χρόνια τώρα τό ΠΑΣΟΚ άνεκάλυπτε συνωμοσίες της... «άρχουσας τάξης», των «προνομιάχων», της «δεξιάς», των «μητροπολιτικών κέντρων», των «μονοπωλίων της Δύσης», κλπ, κατά του «λαού» ή των «μή προνομιάχων» (Βεβαίως ό «λαός» ταυτιζόταν μέ τό ΠΑΣΟΚ, ξε ού καί μόλις κατηγορήθηκε για αντίσημιτισμό ή κυβέρνηση της έσπευσε νά υπερασπισθεί τον... έλληνικό λαό!) Φυσικά όλοι αυτοί οι «έχθροί» του «λαού» ήταν οι άποδιοπομπαίοι τράγοι, στους όποιους φορτωνόταν κάθε νοητό καί άδιανοητο δεινό του τόπου. Ή συνωμοσιολογία τούτη (πού «νομοτελειακά» συνοδεύεται από τήν άναζήτηση ποικίλων άποδιοπομπαίων τράγων) συνεχίζεται φυσικά καί σήμερα είτε από τήν ίδια τήν κυβέρνηση είτε από έπίσημους ή άνεπίσημους προπαγανδιστές της. Πόσες φορές δέν έχουμε άκούσει πως «κύκλοι της δεξιάς», της «άντίδρασης» κλπ. «σαμποτάρουν» τό έργο της άλλαγής; Μέσα στα πλαίσια αυτά δέν έντάσσεται καί ή πρωτοφανής καί άθεμελίωτη κατηγορία πού έκτόξευσε ό πρωθυπουργός (σέ μιά προσπάθεια νά βρεί άποδιοπομπαίους τράγους για τά άδιέξοδα στα όποια οδηγεί ό σοσιαλισμός τήν οικονομία μας) για δήθεν «σαμποτέρ» της οικονομίας μας στους κόλπους της άξιωματικής άντιπολίτευσης;

Βεβαίως δέν Ισχυρίζεται κανείς πως ή σοσιαλιστική μας κυβέρνηση επέλεξε σάν άποδιοπομπαίους τράγους των έθνικών μας δεινών τους Έβραίους. Δημιούργησε όμως επί χρόνια τό λαϊκιστικό κλίμα της συνωμοσιολογίας καί της άναζήτησης «ύπευθύνων». Ταυτόχρονα μέ τό αντίισραηλινό της μένος ένεθάρρυνε καί ένα κλίμα αντίσημιτισμού. Θά πρέπει λοιπόν νά εκπλήσσει κανείς πού μιά φιλοκυβερνητική έφημερίδα άπεφάσισε αυτή πλέον νά επιλέξει σάν

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΚΟ ΚΛΙΜΑ

Μέ διακήρυξή τους εκατό Πανεπιστημιακοί, καθηγητές πανεπιστημίου, επιστήμονες καί διανοούμενοι, εκπρόσωποι του καλλιτεχνικού καί του επαγγελματικού κόσμου τόνισαν ότι:

«Μέ άφορμή τήν επέμβαση του Ισραηλινού στρατού στο Λίβανο, πού όλοι μας καταδικάζουμε άπερίφραστα, δημιουργήθηκε στή χώρα μας ένα λανθάνον άντισημιτικό κλίμα. Φασιστικές όργανώσεις έγραψαν συνθήματα στους τοίχους τής πρωτεύουσας. Δημοσιογράφοι τής τηλεόρασης καί του Τύπου έκαναν σύγχυση των όρων Ισραηλινός (= πολίτης του κράτους του Ισραήλ) καί Ισραηλίτης (= Έβραϊός τό θρήσκευμα).

Σέ πρωινή έκπομπή, μεγάλης άκροαματικότητας, διαβάστηκε γράμμα άκροατή, πού καλούσε σέ μαζικό σαμποτάζ των καταστημάτων πού άνήκουν σέ Έλληνες πολίτες έβραϊκού θρησκεύματος.

Η σύγχυση δύο τελείως διαφορετικών όρων — Ισραηλινός μέ Ισραηλίτης — πού ταυτίζει τήν παγκόσμια έβραϊκή διασπορά μέ τήν έγκληματική πολιτική των Μπέγκιν — Σαρόν καί μέ τό σιωνισμό, μās άνακαλεί τις χειρότερες μνήμες καί φόβους γιά ένα άντισημιτικό κλίμα στή χώρα μας, πού στρέφεται έναντίον συμπολιτών μας μέ άπολύτως ίσα δικαιώματα καί ύποχρεώσεις. Οι έπιπτώσεις του κλίματος αύτου είναι άπρόβλεπτες καί έπικίνδυνες.

Έρεϊς, διανοούμενοι, επιστήμονες καί επαγγελματίες, ζητάμε από τους ύπευθύνους άρμοδίους του ραδιοφώνου καί τής τηλεόρασης καί από τους έκδότες του ήμερήσιου τύπου νά δημοσιεύσουν αύτό τό κείμενο — διαμαρτυρία ως μία συμβολή στο νά ξεπεραστούν κατά τό δυνατό οι ύποπτες ταυτίσεις καί συγ-

άποδιοπομπαίους τράγους των δεινών του τόπου μας, επικαλούμενη «σιωνιστικά σχέδια» (συνωμοσία) τους Έβραίους (τους κατά ΠΑΣΟΚ Ναζί τής Μέσης Άνατολής);

Είναι καιρός πλέον ή κυβέρνηση τής άλλαγής νά συνειδητοποιήσει τις σοβαρές της εύθύνες γιά τό πρωτοφανές κλίμα άντισημιτισμού, πού ό λαϊκισμός, ή έμπάθεια καί ή μονομέρεια τής έχει ένθαρρύνει.

Ι Άναδημοσιεύουμε από τήν έφημερίδα «Μεσημβρινή» (5.7. 1982 καί 10.8.1982) τά δύο όρθρα του κ. Γ. Λούλη, χωρίς κανένα σχόλιο καί χωρίς ή άναδημοσίευση νά σημαίνει καί συμφωνία σέ όλα τά σημεία, μία πού οι σχετικές άπόψεις δεσμεύουν μόνο τό συγγραφέα του.

● Ο Γιάννης Κ. Λούλης γεννήθηκε τό 1946 στήν Άλεξάνδρεια. Σπούδασε Νομικά στήν Άθήνα καί Πολιτικές Έπιστήμες στήν Άγγλία όπου έλαβε τό πτυχία MA (Πανεπ. Essex) καί Ph. D. (Πανεπ. Cambridge). Είται έπιστημονικός διευθυντής του Κ.Π.Ε.Ε., καθηγητής Πολιτικών Έπιστημών στο Άμερικάνικο Πρόγραμμα Σπουδών Studies in Greece καί τακτικός άρθρογράφος τής «Μεσημβρινής». Άρθρα του έχουν δημοσιευθεί σέ έπιστημονικά περιοδικά του έξωτερικού καί στήν έφημερίδα «The Wall Street Journal». Πρόσφατα δημοσιεύθηκε στήν Άγγλία από τόν έκδοτικό οίκο Croom Helm τό βιβλίό του «Τά ΚΚΕ: 1940 — 1944».

χυσεις».

Ν. Άσδραχάς, Ιστορικός, Άποστόλου, οίκονομολόγος, Άλ. Άσουρματζιάν, Ε. Βαρδιάκα, φιλόλογος, Έλ. Βέλτσου, Μ. Ρόζα Γεωργιάδου, ζωγράφος, Ν. Γεωργιάδου, καθηγήτρια, Μ. Γκανάς, ποιητής, Π. Γετίμης, αρχιτέκτων, Κ. Γκέκα, λογίστρια, Γ. Δερτιλής, Ιστορικός, Μ. Δρίτσα, κοινωνιολόγος, Γ. Δίπλας, φωτογράφος, Ά. Άλεφάντης, δ/ντής περιοδικού Ο ΠΟΛΙΤΗΣ, Μ. Εύσταθιάδου, έκδότρια, Β. Ζωγράφου, φιλόλογος, Φ. Ήλιού, Ιστορικός, Κ. Ίακωβίδου, γυμνάστρια, Ά. Κορές, ιδ. υπάλληλος, Λ. Κορύδη, ιδ. υπάλληλος, Β. Κυριαζάκου ιδ. υπάλληλος, Έμμ. Κάσδαγλης, δ/ντής Ε.Τ.Ε., Γ. Καλίμπα, καθηγητής, Γ. Καρράς, πανεπιστημιακός, Γ. Κατσαράκης, πολιτικός μηχανικός, Κ. Κωστής, οικονομολόγος, Χ. Λομποτές - Κορρέρ, οικονομολόγος, Στ. Κωστάκη, φοιτήτρια, Β. Καρδάσης, Ιστορικός, Άλ. Κράους, Ιστορικός, Σ. Κτίστη, έκδότρια, Κλ. Λεονταρίτου, Ιστορικός των πολιτισμών - έρευνήτρια, Τ. Λειβαδά, δημοσιογράφος, Γ. Λεονταρίτης, Ιστορικός, καθηγητής Πανεπιστημίου Άθηνών, Έλ. Λοϊσίου, χειροτέχνης, Κ. Λιάκος, αρχιτέκτων, Ά. Λυκιαρδοπούλου, κοινωνιολόγος, Λ. Λουλουδής, πανεπιστημιακός, Ε. Λιάτα, φιλόλογος, Γ. Λελούδας, δημοσιογράφος, Θ. Λαζαρίδης, βιβλιοπάλληλος, Γ. Μητροφάνης, οικονομολόγος, Μ. Μαυρουδή, συντηρήτρια, Ε. Μπαράκη, καθηγήτρια, Τ. Μομφεράτος, οικονομολόγος, Μ. Μπαλαούρας, οικονομολόγος, Α. Μπακούρου, δημοσιογράφος, Α. Μπαλτάς, πανεπιστημιακός, Α. Μανιτάκης, καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Λ. Μοσχονά, δημοσιογράφος, Ε. Μερικά ιδ. υπάλληλος, Ε. Μαλτέζου, ψυχολογικός, Έ. Μπορσάκης, δημοσιογράφος, Χ. Μπράβος, κριτικός λογοτεχνίας, Β. Μπαντόπουλος, τραπεζικός υπάλληλος, Ύ. Μπαγκούδη, έμπορος, Α. Μπαγκούδης, έμπορος, Ό. Μπαγκούδη, ιδ. υπάλληλος, Κ. Μαρκολιδάκης, βιβλιοπάλληλος, Θ. Μαλικιώσης, έκδότης, Π. Μπασάκος, πανεπιστημιακός, Β. Μαργαρίτης, βιβλιοπάλληλος, Γ. Ντεμπιδάκη, αρχιτέκτων, Γ. Ντούσια, οικονομολόγος, Μ. Νασιάκου, καθηγήτρια Πανεπιστημίου Ίωαννίνων, Ε. Ξανθουδάκης, πολιτικός μηχανικός, Φ. Όπροπούλου, ψυχολόγος, Λ. Παπαγιαννάκης, οικονομολόγος, Μ. Παπαγιαννάκης, οικονομολόγος, Μ. Παπαγιαννάκη, δικηγόρος, Ε. Παπασπυρίδου, σχεδιάστρια, Δ. Παπαδημητρόπουλος, έρευνήτης, Μ. Πατσιβάλα, Μ. Περρή - Μυττά, οικονομολόγος, Σ. Πετρέλης, πολ. μηχανικός, Ν. Πιζάνιας, έμπορος έργαλειομηχανών, Π. Πιζάνιας, Ιστορικός, Ν. Παπαθανασόπουλος, Ιστορικός, Α. Παπαδημητροπούλου, έμπορος, Ε. Ροΐδου, δημ. υπάλληλος, Ε. Σταυρακάκης, έμπορος, Κ. Συνοδινός, ιδ. υπάλληλος, Σ. Στεφάνου, δημοσιογράφος, Π. Στεφάνου, διορθώτρια, Ν. Συρμαλένιος, Δ. Σταύρακας, σκηνοθέτης, Β. Τζανετάκου, λογίστρια, Χ. Τσουκαλάς, οικονομολόγος, Α. Τσελίκας, φιλόλογος, Χ. Τσάλη, αρχιτέκτων, Γ. Τσαπόγας, δημοσιογράφος, Α. Ταλιγέρη, αρχιτέκτων, Α. Φραγκουδάκη, ύφηγητρια Πανεπιστημίου Ίωαννίνων, Ά. Φατούρος, καθηγητής Νομικής Θεσσαλονίκης, Ν. Φαμέλης, αρχιτέκτων, Κ. Φωτιάδης, βιβλιοπάλληλος, Γ. Χριστόπουλος, ξενοδόχος, Χ. Χαρέμη, φοιτήτρια.

ΤΙΜΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΕ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΟΥ ΕΣΩΣΑΝ ΟΜΟΘΡΗΣΚΟΥΣ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ

Συγκαταλέγονται μεταξύ των
«Δικαίων των Έθνών»

Κατά τη διάρκεια σεμνής τελετής ο Διπλωματικός Αντιπρόσωπος του Ισραήλ, πρέσβυς Γ. Μπαρνέα, άπένειμε σέ Έλληνες τή διάκριση του «Δικαίου των Έθνών».

Η διάκριση αυτή άπονέμεται από τό Ίδρυμα Γιάντ Βασέμ του Ισραήλ (Όργανισμός γιά τή διαιώνιση τής μνήμης των θυμάτων του Όλοκαυτώματος) σέ ξένους πολίτες, οί όποίοι διέσωσαν Ισραηλίτες κατά τή διάρκεια τής ναζιστικής κατοχής.

Οί τιμηθέντες εΐναι: Ίατρός Π. Μαχαΐρας, Ίατρός Γ. Κηλαϊδίτης, Γ. καί Μ. Μιτζελιώτη, Στ. καί Μ. Κορφιάτη καί τό ζεύγος Α. Κεφαλά.

● Η ύπέρ των Έλλήνων Έβραίων δραστηριότητα των τιμηθέντων εΐναι ή ακόλουθη:

● **Κος καί Κα Α. Κεφαλά:** Όταν άρχισε στήν Αθήνα ό διωγμός έναντίον των Έβραίων καί στίς μέρες πού ή πρωτεύουσα μαστιζόταν από τήν πείνα, ό Α. Κεφαλάς καί ή γυναίκα του μοιράσθηκαν τό φτωχικό φαγητό τους μέ τό νεαρό τότε Αιμίλιο Χαΐμη, ό όποίος κρυβόταν σέ ένα σπίτι στού Μακρυγιάννη.

Έκτός από τά γεύματα πού του πρόσφεραν στο σπίτι τους, του έδιναν καί φαγητό γιά τούς γονείς του. Η Κα Κεφαλά έφθασε μέχρι σημείου νά πουλήσει τά κοσμήματά της γιά νά αγοράσει διάφορα τρόφιμα στή μαύρη αγορά, ώστε νά βοηθήσει τήν οικογένεια Χαΐμη. Άλλά πέραν τής στερήσεως στήν όποία ύποβλήθηκαν γιά νά βοηθήσουν τούς συνανθρώπους τους, ή ζεστή ανθρώπινη παρουσία καί συμπάραστάς της, βοήθησε ήθικά τούς κατατρεγμένους νά ξεπεράσουν τήν τραγική εκείνη καί σκοτεινή περίοδο των διωγμών.

● **Γιώργος Κηλαϊδίτης:** Ό Γιώργος Κηλαϊδίτης, τελειόφοιτος Ίατρικης, όταν ξέσπασε ό διωγμός των Ναζί έναντίον των Έβραίων, φρόντισε νά έφοδιάσει μία όμάδα πέντε κοριτσιών μέ πλαστές ταυτότητες καί νά γίνουν δεκτές στή Σχολή Άδελφών Νοσοκόμων. Όταν ή παραμονή τους εκεί έγινε επικίνδυνη καί πάλι φρόντισε νά βρεΐ ελληνικές οικογένειες γιά νά φιλοξενήσουν τά κορίτσια πού κινδύνευαν. Έκτός από τίς Ιατρικές φροντίδες καί φάρμακα πού παρέΐχε, ή ήθική του συμπάρασταση καί παρουσία ύπηρξαν πολύτιμες, ώστε νά άπαλύνουν τήν τραγική κατάσταση των θυμάτων. Μέ κίνδυνο τής ζωής του, ό Γιώργος Κηλαϊδίτης φρόντισε νά βρεΐ τρόπο νά φυγαδεύσει μερικές από τίς προστατευόμενες του στήν Εύβοια καί από κεί στήν Τουρκία.

● **Στέφανος καί Μαγδαληνή Κορφιάτη:** Ό Στέφανος καί ή

Ό πρέσβυς κ. Γ. Μπαρνέα χαιρετᾷ τήν κ. Κηλαϊδίτη. Άπό άριστερά ό Ιατρός κ. Π. Μαχαΐρας, ή κ. Κηλαϊδίτη, ό κ. Σ. Μιτζελιώτης καί ή κ. Μ. Κορφιάτη.

Μαγδαληνή Κορφιάτη, συγγενείς του Γιώργου Μιτζελιώτη, συνεργάσθηκαν στενά για τη διάσωση πολλών οικογενειών που είχαν καταφύγει στη Σκόπελο. Τόσο οι δύο τους όσο και τα παιδιά τους, άψηφώντας κάθε κίνδυνο, φρόντισαν το καθημερινό ψωμί των κρυμμένων Ισραηλιτών, καθώς και όλα τα άλλα χρειώδη. Όταν κάποτε πληροφορήθηκαν ότι θα γινόταν έρευνα των Γερμανών στην περιοχή, έστειλαν έναν Ιερωμένο όπλισμένο να μείνει μαζί τους όλη την ημέρα.

● **Ιατρός Πάνος Μαχαίρας:** Μεταξύ Σεπτεμβρίου 1943 και Οκτωβρίου 1944, ο Ιατρός Πάνος Μαχαίρας φρόντισε άκουράστα να εφοδιάσει πολλές οικογένειες Ισραηλιτών της Αθήνας με πλαστά δελτία ταυτότητας και δελτίατροφίμων. Πολλές φορές με κίνδυνο της ζωής του, έπαιρνε εκείνος τα τρόφιμα και τα μετέφερε στα σπίτια των οικογενειών για να μη κυκλοφορούν συχνά και διατρέχουν κίνδυνο οι κρυπτόμενοι Ισραηλίτες. Επίσης φρόντισε να βρεί σπίτια σε απόμερες συνοικίες για πολλούς Ισραηλίτες. Περιέθαλπε όσους άρρωσταιναν, μεταφέροντας με τα πόδια τα φάρμακα και έκανε το σύνδεσμο μεταξύ των διασκορπισμένων μελών των οικογενειών. Χωρίς την ανιδιοτελή και στοργική του φροντίδα, οι οικογένειες αυτές θα ήταν καταδικασμένες.

● **Γιώργος και Μαγδαληνή Μιτζελιώτη:** Όταν άρχισε ο διωγμός των Εβραίων στη Θεσσαλονίκη, ο Γιώργος Μιτζελιώτης ήταν δήμαρχος Γλώσσας Σκοπέλου. Μόλις έμαθε ότι ο φίλος του κ. Ζ. Λεών κινδυνεύει, πήγε στη Θεσσαλονίκη, τον εφοδίασε με πλαστή ταυτότητα, τον πήρε και τον μετέφερε μετά από περιπετειώδες ταξίδι στη Σκόπελο. Αργότερα ο Γιώργος Μιτζελιώτης μετέφερε και άλλους συγγενείς (συνολικά 14 άτομα) του κ. Λεών από την Αθήνα στη Σκόπελο, όπου τους έκρυψε σε καλύβες έξω από το χωριό. Καθημερινά και με χίλιους κινδύνους, εκείνος και τα μέλη της οικογένειάς του, τους πήγαιναν τρόφιμα, νερό και ό,τι άλλο είχαν ανάγκη. Χάρis στην άφοσίωση της οικογένειας Μιτζελιώτη, όλες αυτές οι οικογένειες σώθηκαν από τη ναζιστική λαίλαπα.

ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΠΕΡΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ

Το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο απέστειλε προς τον πρόεδρο της Βουλής κ. Ίω. Άλευρά, το παρακάτω τηλεγράφημα σχετικά με το νόμο περί Εθνικής Αντίστασης:

«Η συζήτηση από το Σώμα των εκπροσώπων του ελληνικού λαού για την αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης κατά τους χρόνους της ναζιστικής κατοχής φέρνει στο νου μας τη μεγάλη και αποτελεσματική βοήθεια που πρόσφεραν για τη σωτηρία των Ελλήνων Ισραηλιτών όλες οι οργανώσεις της Εθνικής Αντίστασης, οι έπιστημονικοί σύλλογοι της χώρας, η Εκκλησία, η Αστυνομία, η Χωροφυλακή και ολόκληρος ο ελληνικός λαός.

Με την ευκαιρία αυτή οι Έλληνες Ισραηλίτες θεωρούμε υποχρέωσή μας να ευχαριστήσουμε άκόμα μία φορά όλους όσους συνετέλεσαν στη σωτηρία των αδελφών μας από τα νύχια του ναζισμού».

Η ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ: ΚΟΙΝΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΣΥΜΒΙΩΣΗ

Μιλώντας στη συνάντηση της "Υδρας για τη Μεσόγειο (Μάιος 1981) ο καθηγητής κ. Μ. Ανδρόνικος είπε και τα εξής:

«Μεγάλωσα και έζησα στη Θεσσαλονίκη, ένα χαρακτηριστικό μεσογειακό λιμάνι. Στα παιδικά μου χρόνια έπαιζα γύρω από ένα χτίριο που οικοδομήθηκε στον 4ο μεταχριστιανικό αιώνα από τον Ρωμαίο αυτοκράτορα Γαλέριο, έγινε ύστερα χριστιανική εκκλησία και στη συνέχεια τζαμί· ο μιναρές του υπάρχει ακόμη ως σήμερα. Πολλοί από τους παιδικούς φίλους μου ήταν Έβραϊοι και μιλούσαν τη δική τους γλώσσα, τα ισπανικά. Και έμαθα να τα μιλώ και γώ. Ένα ολόκληρο χρόνο έζησα στην Αίγυπτο και οι φίλοι μου ήταν Αιγύπτιοι· έτσι μιλούσαμε και τη δική τους και τη δική μου γλώσσα. Αυτές οι παιδικές αναμνήσεις δεν έσβησαν ποτέ μέσα μου· μου έμαθαν πώς Χριστιανοί, Έβραϊοι και Μωαμεθανοί, Έλληνες, Τούρκοι, Ιουδαίοι και Αιγύπτιοι είμαστε το ίδιο ξυμπνοι και το ίδιο κουτοί, το ίδιο καλοί και το ίδιο κακοί, αλλά προπάντων είμαστε ένας κόσμος που οι ρίζες του ποτίζονται από τα ίδια φωτεινά νερά της θάλασσας αυτής, όπου λουζόμασταν τα καλοκαίρια».

ΧΡΟΝΙΚΑ

Γραφεία: Σουρμελή 2

Αθήναι (109) — Τηλ. 88.39.953

★ Εκδότης: το Κ.Ι.Σ. εκπροσωπούμενον υπό του Προέδρου του κ. Ιωσήφ Λόβιγγερ, ο οποίος είναι και υπεύθυνος συμφώνως τώ νόμω (Σουρμελή 2 — Αθήναι).

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ. 2

★ Επιμέλεια εκδόσεως: Νίκος Τσαπίδης, μέλος της Ενωσης Συντακτών Περιοδικού Τύπου.

★ Υπευθυνός φωτοσυνθέσεως: Κατσαούνη ΕΠΕ, Σπ. Δοντά 10, Αθήναι.

★ Τα ένυπόγραφα άρθρα δεσμεύουν μόνον το συγγραφέα τους.

★ Η αναδημοσίευσις κειμένων είναι ελευθερά με την προϋπόθεση, ότι θα αναφέρεται η πηγή Περιοδικό «Χρονικά» Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου.

ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

**‘Από τό τέλος τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου ὡς σήμερα
35 ἑκατομμύρια ἄνθρωποι ἔχουν σκοτωθεῖ στούς πο-
λέμους αὐτούς. [«Νέα», 15.7.1982]**

Εὐρώπη

Ἑλλάδα — 1946 — 49 ἐμφύλιος πόλεμος.

Κύπρος — 1955 — 58 πόλεμος ἀνεξαρτησίας,
1964 — 74 ἐνδοκοινοτικές συγκρούσεις,
1974 τουρκική εἰσβολή.

Οὐγγαρία — 1956 ξεσηκωμός ἐναντίον τοῦ
καθεστώτος.

Τσεχοσλοβακία — 1968 εἰσβολή τῶν δυνά-
μεων τοῦ Συμφώνου τῆς Βαρσοβίας.

Β. Ἰρλανδία — Ἀπό τό 1969 ἐμφύλιος πόλε-
μος.

Ἀφρική

Τυνησία — ὡς τό 1956 πόλεμος
ἀνεξαρτησίας.

Ἀλγερία — 1954 — 62 πόλεμος ἀνεξαρτησίας.

Μαρόκο — ὡς τό 1956 πόλεμος ἀνεξαρτη-
σίας, 1962 συνοριακά ἐπεισόδια μέ Ἀλγερία,
ἀπό τό 1957 πόλεμος γιά τή Δ. Σαχάρα.

Τσάντ — 1966 — 82 ἐμφύλιος πόλεμος.

Γουϊνέα - Μπισάου — 1963 — 74 πόλεμος ἀ-
νεξαρτησίας.

Νιγηρία — 1967 — 70 πόλεμος τῆς Μπιάφρα.

Ζαῖρ — 1960 — 67 πόλεμος τοῦ Κογκό, 1977
καί 1978 εἰσβολή στήν Κατάγκα.

Ρουάντα — 1959 — 73 ἐμφύλιος πόλεμος.

Μπουруντί — 1965 — 73 ἐμφύλιος πόλεμος.

Τανζανία — 1978 συνοριακά ἐπεισόδια, 1979
εἰσβολή στήν Οὐγκάντα.

Ἀγκόλα — 1961 — 74 πόλεμος ἀνεξαρτησίας,
ἀπό τό 1975 ἐμφύλιος πόλεμος.

Μοζαμβίκη — 1964 — 74 πόλεμος ἀνεξαρτη-
σίας, 1976 — 77 συνοριακός πόλεμος μέ Ρο-
δεσία.

Ναμίμπια — ἀπό τό 1966 ἀνταρτικός πόλεμος.

Κένυα — 1952 — 55 ἐξέγερση Μάου - Μάου.

Σουδάν — ὡς τό 1972 ἐξεγέρσεις στό νότο.

Αἰθιοπία — ἀπό τό 1960 ἐμφύλιος πόλεμος
(Ἑρυθραία), 1977 — 79 πόλεμος μέ τή Σομα-
λία.

Μέση καί Ἑγγύς Ἀνατολή

Υεμένη — 1962 — 70 ἐμφύλιος πόλεμος,
1972 συνοριακά ἐπεισόδια.

Λίβανος — ἀπό τό 1975 ἐμφύλιος πόλεμος.

Ἰορδανία — 1970 καί 1971 ἐμφύλιος πόλεμος
μέ τούς Παλαιστίνιους.

Αἴγυπτος — 1956 πόλεμος τοῦ Σουέζ.

Νότια Υεμένη — ἀπό τό 1964 ἐμφύλιος πόλε-
μος.

Ἰσραήλ — 1948/49 — 1956 — 1967 — 1973
— 1982 πόλεμοι μέ τούς Ἀραβες.

Ἰράκ — 1961 — 64 — 1974/75 ἐξεγέρσεις
Κούρδων, ἀπό τό 1980 πόλεμος μέ Ἰράν.

Ἀσία

Ἀφγανιστάν — 1974 εἰσβολή Σοβιετικῶν.

Ἰνδία — 1947 πρῶτες συγκρούσεις Κασμίρ,
1959 συνοριακές συγκρούσεις μέ Κίνα, 1962
συνοριακές συγκρούσεις μέ Κίνα, 1965 πόλε-
μος μέ Πακιστάν, 1971 πόλεμος τοῦ Μπανγκ-
λαντές.

Κίνα — ὡς τό 1949 ἐμφύλιος πόλεμος,
1950/51 καταλαμβάνει Θιβέτ, 1958 — 79
βομβαρδισμοί τῶν νησιῶν Κεμού καί Μα-
τσού, 1959 ἐξέγερση στό Θιβέτ, 1969 συνο-
ριακά ἐπεισόδια μέ τή Σοβιετική Ἑνωση.
1979 πόλεμος μέ τό Βιετνάμ.

Κορέα — 1950 — 53 πόλεμος τῆς Κορέας.

Μπούρμα — ἀπό τό 1949 ἀνταρτικός πόλε-
μος.

Φιλιππίνες — ἀπό τό 1968 ἀνταρτικός πόλε-
μος.

Βιετνάμ — ὡς τό 1954 πόλεμος ἐναντίον τῶν
Γάλλων, 1960 — 73 πόλεμος ἐναντίον τοῦ Ν.
Βιετνάμ καί τῶν Ἀμερικανῶν.

Ἰνδονησία — 1963 — 66 πόλεμος ἐναντίον
Μαλαισίας, 1965 ἐξέγερση.

Καμπότζη — ἀπό τό 1967 ἐμφύλιος πόλεμος,
1975 — 79 συνοριακός πόλεμος μέ Βιετνάμ,
1979 βιετναμική εἰσβολή.

Λάος — 1959 — 75 ἐμφύλιος πόλεμος.

Κεντρική καί Λατινική Ἀμερική.

Κούβα — 1956 — 59 ἐπανάσταση, 1961
εἰσβολή στόν «Κόλπο τῶν Χοίρων».

Δομινικανή Δημοκρατία — 1965 ἐμφύλιος πό-
λεμος μέ ἐπέμβαση τῶν Ἀμερικανῶν.

Γουατεμάλα — ἀπό τό 1960 ἐξεγέρσεις.

Ἑλ Σαλβαντόρ — 1969 «πόλεμος τοῦ ποδο-
σφαίρου» ἐναντίον τῆς Ὀνδούρας, ἀπό τό
1977 ἐμφύλιος πόλεμος.

Νικαράγουα — 1977 — 79 ἐμφύλιος πόλεμος.

Ἀργεντινή — 1982 πόλεμος τῶν Φάκλαντ.

Περού — 1981 συνοριακά ἐπεισόδια μέ τόν
Ἰσημερινό.

ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ

● Σέ κάποια κεντροευρωπαϊκή χώρα, μετά τόν πόλεμο, ένας από τούς Έβραίους πού επέζησαν θέλησε νά μεταναστεύσει γιατί θεώρησε ότι δημιουργόταν καί πάλι άντισημιτικό κλίμα. Ό καλύτερός του φίλος, Χριστιανός ό ίδιος, προσπάθησε νά τόν μεταπειείσει λέγοντάς του πώς ένα τέτοιο κλίμα μόνο στή φαντασία του ύπήρχε. «Κι όμως», λέει ό πολύπαθος Ίσραηλίτης, «έμαθα από σίγουρη πηγή πώς θ' άρχίσουν σύντομα νά διώκονται οι Έβραίοι καί οι κουρείς». «Γιατί οι κουρείς» ρωτάει κατάπληκτος ό καλός φίλος.

Τά ανέκδοτα μās συντομεύουν συχνά τό δρόμο στήν προσέγγιση τών προβλημάτων. Αποστάγματα λαϊκής σοφίας ή μεταφορική έκφραση πικρών συλλογικών έμπειριών, στοχεύουν καίρια.

Δέν ξέρω αν οι Έλληνες κουρείς έχουν λόγους νά άνησυχούν (ίσως φανεί τελικά πώς θά έπρεπε νά έχουν), αλλά είναι σίγουρο πώς οι Έλληνες Ίσραηλίτες ένωσαν νά πυκνώνουν τελευταία οι ένδείξεις άντισημιτισμού. Για τό αν αυτές αποτελούν μεμονωμένα φαινόμενα ή εκφράζουν ένα γενικότερο κλίμα, μόνο εικάσιες μπορεί νά γίνουν. Τό βίωμα, όμως, στο όποιο αναφέρονται οι συμπατριώτες μας πού αναφέρθηκαν, δέ χρειάζεται νά άνισχυθεί από καμία «έξω-θεν μαρτυρία».

“Ας μή βιαστούμε νά ύποστηρίξουμε πώς άντισημιτισμός καί ρατσισμός δέν εύδοκιοούν στόν ελληνικό χώρο. Μιά γρήγορη άνίχνευση θά μās δείξει πώς στόν τόπο μας καλλιεργείται ή μισαλλοδοξία. Οι ύποπιοισδήποτε ρατσιστικές έκδηλώσεις έγγράφονται μέσα σέ ένα συνεχές, πού ή άρχή του μπορεί νά άναζητηθεί στή βεβαιότητα για τή μοναδικότητα τής αλήθειας πού κατέχουμε.

“Ο,τι τό διαφορετικό, «ξενίζει». “Αν δέν μās είναι ξένο τό κάνουμε. “Ας άρχίσουμε μέ ένα άνώδυνο παράδειγμα. Οι διαφορετικές συνήθειες φαγητών άλλων λαών γίνονται άντιληπτές σάν ένδείξεις κάποιας κατωτερότητας. “Όταν κάποιο φαγητό μās άηδιάζει (τό κρέας αλόγου ή πιθήκου π.χ.), προεκτείνεται τό αίσθημά μας αυτό στήν ύπόσταση του καταναλωτή του — ένώ συγχρόνως μās φαίνεται παράλογη ή άηδία τών Μουσουλμάνων για τό χοιρινό.

Σέ ένα άλλο επίπεδο, θά αισθανθούμε τήν άνάγκη νά πειστούμε ότι ή χώρα μέ τήν όποία έχουμε διαφορές κατοικείται από λαό άξιο περιφρόνησης: «μακαρονάδες», «τουρκαλάδες». Στή συνέχεια, θά άποσύρουμε από κάθε άντίπαλο τήν έκτίμησή μας — γι' αυτό καί οι τόσο εύκολοι χαρακτηρισμοί του πολιτικού άντιπάλου σάν «πράκτορα», «πουλημένου», «άντεθνικώς δρώντος». Τελικά, ό,τι ξαφνιάζει, όποια πρωτοπορία, άναζήτηση, άμφισβήτηση, θά σπρώχνεται στο περιθώριο, στο χώρο του παράλογου καί του επικίνδунου για τήν άρχουσα τάξη πραγμάτων, αλλά καί για τήν νοικοκυρίστικη μετριότητα: ό φουτουριστής,

ό ύπαρξιστής, ό μαλλιάρός, ό κομμουνιστής συγκέντρωσαν κατά καιρούς τά πυρά όχι μόνο τών άντιπάλων, αλλά καί τών άνίδεων. «Στόν κόσμο αυτόν τών ύπερχριστιανών — οι ποιητές είναι όλοι όβριοί», έγραψε ή Μαρίνα Τσβετάγιεβα.

“Η δημαγωγική χρησιμοποίηση τών μισαλλόδοξων τάσεων στόν τόπο μας παραπέμπει στο χαμηλό επίπεδο τής παιδείας μας. Τό ελληνικό σχολείο καλλιεργεί τή μισαλλοδοξία μέ τόν τρόπο του. “Η ιστορία στηρίζεται στόν έθνοκεντρισμό, τά θρησκευτικά ύποβάλλουν τό όρθόδοξο δόγμα σάν τήν άπόλυτη αλήθεια, ή πρόσβαση στή γνώση είναι μονοδιάστατη, οι άλλοι πολιτισμοί άγνοούνται. “Όταν στή συνέχεια ή έθνική συνείδηση καταντάει έθνικοφροσύνη, ή χριστιανική πίστη τυπολατρία καί ή πολιτισμική ίθαγένεια οίηση, τότε τό έδαφος είναι γόνιμο καί για άλλες έκτροπές.

“Εχω έπισημάνει μέ θλίψη καί σέ κείμενα άριστερών τοποθετήσεων τήν άγανακτισμένη άναφορά: «Μās περνάνε για νέγρους!» «Οι Έλληνες δέν είναι Κάφροι» — όπου γίνεται φανερό πώς ή άγνοια τών άγώνων καί τών πολιτισμών του Τρίτου Κόσμου οδηγεί σέ μία γενική τους ύποτίμηση καί ιδιαίτερα του έσταυρωμένου αυτόχθονα λαού τής Ν. “Αφρικής.

Καί μία καί άναφερθήκαμε στους μαρτυρικούς Κάφρους, άς σημειώσουμε πώς τά έγκλήματα κατά τής ανθρωπότητας τών Νοτιοαφρικανών ρατσιστών, όπως καί τής κυβέρνησης του Ίσραήλ, δέ συμψηφίζονται μέ τίποτα. “Αλλά ή καταδίκη του ρατσισμού πρέπει νά στραφεϊ καί προς τίς άπαρχές του, όπου κι αν τίς άναγνωρίσει κανείς. «Είναι ακόμα γόνιμη ή κοι-

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

‘Ο Ιατρός κ. Κων. Χ. Κωστοβασίλης — ‘Αθήναι, μᾶς δίνει τὰ παρακάτω στοιχεῖα γιά τούς ‘Εβραίους τῆς ‘Αρτας.

«Έκ τοῦ περιοδικοῦ «Σκουφᾶς» τ. 60 — 61 τῆς ‘Αρτας, ἀποσπῶμεν διά τὰ «Χρονικά» τὰ κάτωθι:

‘Η ἐφημερίς τοῦ Γαβριηλίδου «Μή Χάνεσαι» εἰς ἀνταπόκρισιν τῆς ἐξ ‘Αρτης, ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει τῆς πόλεως ταύτης τό 1881, περιγράφει τήν ὑποδοχήν τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α΄ καί τοῦ πρωθυπουργοῦ Κουμουνδούρου.

«Έν τῇ εἰσόδῳ τῆς πόλεως προσεφώνησε τόν πρωθυπουργόν ὁ δήμαρχος κ. Ἀντωνόπουλος. ‘Ο μητροπολίτης Σεραφεῖμ, γέρον ὡσεῖ ἐβδομηκοντούτης, προσεφώνησε τόν βασιλέα, ὡς καί ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῶν ‘Ισραηλιτῶν. Περὶ ἐργος ἀνθρώπου ὁ ραββῖνος αὐτός, Γέρον, ὀλίγον κυφός, φέρων φέσιον ἐρυθρόν περιστεφόμενον μελανῇ ταινίᾳ, ὑέλους εἰς τούς ὀφθαλμούς καί μακρόν λευκόν καί ποδήρη χιτῶνα. Εἶναι γλυκύτατος, ἀλλ’ εἰς τούς τρόπους τοῦ εὐχερῶς ἀνεγνωρίζοντο τῆς τουρκικῆς δουλείας τὰ ἴχνη».

Καί εἰς τήν σελίδα 18 τὰ ἐξῆς: «Εὐάρεστον παράγει συναίσθημα ἡ σεμνοπρέπεια τοῦ Κλήρου καί ἡ ἀνεπίληπτος τάξις, ἡ ἀμειώτως κρατοῦσα κατά τήν διάρκεια τῆς θείας ἱεουργίας. ‘Εκτός τῶν Χριστιανῶν, τήν ‘Αρταν οἰκοῦσι σταθερῶς πλείστοι ‘Ιουδαῖοι, προθύμως καί πιστῶς ἐκπληροῦντες πάσας τὰς ὑπὸ τῶν νόμων πηγαζούσας διά τούς πολίτας ὑποχρεώσεις. Εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν, διέκριναν προσευχομένους εὐζώνους, κομψῶς καί ἀρειμανίως φερόντας τήν φουστανέλλαν. ‘Ἦσαν ‘Ιουδαῖοι στρατιῶται.

‘Εκ τούτων, ἀλλά καί προσωπικῆς ἐμπειρίας μεταγενεστέρας, καταδήλως μαρτυρεῖται ἡ ἀγαστή σύμψυχο ἡτικῆ ἐπεκράτει μεταξύ Χριστιανῶν καί ‘Εβραίων εἰς τήν ‘Αρταν. Τῶν τελευταίων τούτων τό ἐμπορικόν δαιμόνιον ἦτο πανθομολογούμενον».

λιά ἀπ’ ὅπου βγῆκε τό βρωμερό κτήνος», προειδοποίησε ὁ Μπέρτολ Μπρέχτ γιά κάθε δυνατὴ ἀναβίωσιν τοῦ ναζισμοῦ.

Τό ἐλληνικὸ σχολεῖο ἔχει νά κάνει πολλὰ πρὸς αὐτὴ τήν κατεύθυνση: νά ἀναγνωρίσει τήν ἀξία τῶν ἄλλων πολιτισμῶν, τὴ νομιμότητα ἄλλων θρησκειῶν, τὴ γονιμότητα τῆς πολυδιάστατης κριτικῆς θεώρησης, τὴ δημιουργικότητα τῆς ἀμφισβήτησης, τό δικαίωμα στῇ διαφορᾷ. Καί πρῶτα ἀπ’ ὅλα νά ἀξιοποιήσῃ τόν πλοῦτον τῆς πολιτισμικῆς παράδοσης ὅλων τῶν ‘Ελλήνων γιά νά ἀναγνωρίσουμε τό πρόσωπό μας στοὺς ‘Ισραηλίτες καί τούς Πόντιους, στοὺς καθολικοὺς τῶν νησιῶν ἢ τούς παραμεθόριους, μικτοὺς γλωσσικά καί πολιτισμικά πληθυσμούς.

Μόνον ἔτσι θά μπορέσει αὐτός ὁ τόπος νά λειτουργήσῃ κάποτε δημοκρατικά. ‘Όταν κάθε ἐνδειξη μιςσαλλοδοξίας θά στιγματίζεται ὡς δούρειος ἵππος τῆς ὀπισθοδρόμησης καί τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ. ‘Όταν θά ἔχουμε πιά ἀσκηθεῖ στὴν ἀντίληψη ὅτι ἡ διαφοροποίηση ἐντάσσεται θετικά στὴν κοινωνικὴ δυναμική.

[‘Αναδημοσιεύεται ἀπὸ τό «Βῆμα», 24 - 7 - 1982]

SEFUNOT — ‘Ο 5ος τόμος μελετῶν γιά τίς ‘Εβραϊκές Κοινότητες τῆς ‘Ελλάδας

Τό ‘Ινστιτοῦτο Μπέν - Ζβί τῆς ‘Ιερουσαλὴμ ἐξέδωκε τόν 15ο τόμον τῆς ἐπιτηρίδας «SEFUNOT», πού συγκεντρώνει ἱστορικές καί λαογραφικές μελέτες γιά τίς ‘Εβραϊκές Κοινότητες τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ τελευταῖοι 5 τόμοι περιέχουν θέματα παρμένα ἀποκλειστικά ἀπὸ τίς ‘Εβραϊκές Κοινότητες τῆς ‘Ελλάδας καί ἰδιαίτερα τῆς Θεσσαλονίκης. Οἱ ἐκδόσεις εἶναι στὰ ἐβραϊκά καί συνοδεύονται μέ μιά σύντομη περίληψη στὰ ἀγγλικά. ‘Ο 5ος τόμος περιλαμβάνει τίς παρακάτω μελέτες.

● **ΜΕΪΡ ΜΠΕΝΑΓΙΑΟΥ:** ‘Ο ραββῖνος τῆς Θεσσαλονίκης Σεμουέλ Σαλέμ.

‘Ο ραββῖνος Σεμουέλ Σαλέμ (1685 — 1760) εἶναι γνωστός γιά τό βιβλίον του «Μέλεχ Σαλέμ» (Θεσ/νίκη 1769) βιβλίο θεολογικόν, πού περικλείει διδασκαρικές πολὺτιμες πληροφορίες γιά τήν ἐμπορικὴ δραστηριότητα τῆς πόλης καί ἰδιαίτερα γιά τίς ἐξαγωγές τοῦ καπνοῦ, τοῦ μπαμπακιοῦ καί τοῦ μπαρουτιοῦ.

● **ΔΑΒΙΔ ΜΠΕΝΒΕΝΙΣΤΙ:** ‘Επισκέψεις ραββίνων ἀπὸ τό ‘Ερετς Γισραέλ στήν Κέρκυρα (1722 — 1789).

Οἱ ραββῖνοι τῆς Γῆς τοῦ ‘Ισραὴλ περιόδευαν συχνά στίς ἐβραϊκές κοινότητες γιά νά ἀναπτύξουν δεσμούς ἀνάμεσα στὸν ἐβραϊκὸ λαὸ τῆς διασπορᾶς καί τὰ θρησκευτικὰ κέντρα τῆς Γῆς τοῦ ‘Ισραὴλ, πού ἀκμαζαν στὴν ‘Ιερουσαλὴμ, στὴ Σαφὲδ, στὴν Τιβεριάδα καί στὴ Χερβὼν. Ἐκαναν κηρύγματα καί μάζευαν τίς εἰσφορές γιά τὴ συντήρηση τῶν θρησκευτικῶν ‘Ακαδημιῶν. Τό ἄρθρον ἀναφέρεται σέ δέκα ἐπισκέψεις στήν Κέρκυρα.

● **SIMON SCHWARZFUCHS:** ‘Ο ἀνταγωνισμὸς ἀνάμεσα στοὺς Γάλλους καί τοὺς ‘Εβραίους ἐμπόρους στὸ λιμάνι τῆς Θεσσαλονίκης.

‘Ο συγγραφέας δημοσιεύει ἕξι γαλλικά ἐγγραφα τῶν χρόνων 1719 — 1726, στὰ ὁποῖα οἱ Γάλλοι ἐμποροὶ τῆς Θεσσαλονίκης, πού ἀπολάμβαναν τὰ προνόμια τῶν διομολογήσεων, ζητοῦν νά μειωθεῖ ἡ δραστηριότητα τῶν ‘Εβραίων στίς ἐξαγωγές τοῦ μαλλιῦ ἀπὸ τό λιμάνι τῆς πόλης.

● **ΑΒΡΑΑΜ ΣΑΟΥΛ ΑΜΑΡΙΛΙΟ:** Οἱ φιλανθρωπικὲς ὁργανώσεις τῆς Θεσσαλονίκης.

‘Η κοινοτικὴ ὁργάνωση στὴ Θεσσαλονίκη ἦταν ἀπὸ τίς καλύτερες στὸν ἐβραϊκὸ κόσμον. Ἀριθμοῦνται ἔντεκα φιλανθρωπικά, ἐκπαιδευτικά καί ἐπαγγελματικά σωματεῖα πού λειτουργοῦσαν στὴν πόλιν στίς ἀρχές τοῦ αἰῶνα.

● **ΔΑΒΙΔ ΦΑΡΧΙ:** Οἱ ‘Εβραῖοι τῆς Θεσσαλονίκης καί ἡ ἐπανάσταση τῶν Νεοτούρκων.

‘Ενδιαφέρουσα μελέτη πού ἀξιοποιεῖ τίς πληροφορίες μιᾶς συλλογῆς φυλλαδίων (ἀνακοινώσεις, μανιφέστα κ.ἄ.) πού κυκλοφόρησαν στὴ Θεσσαλονίκη τό 1908 καί δείχνει τήν πρόσκαιρὴ εὐφορία τῶν ραγιάδων ἀπὸ τίς φιλελευθέρες ἐξαγγελίες τῶν Νεοτούρκων.

● **ΜΟΣΙΕ ΑΤΤΙΑΣ:** ‘Ο πλανόδιος ραψωδὸς τῆς Θεσσαλονίκης Γιακώβ Γιονά.

‘Όλη ἡ ἐβραϊκὴ Θεσσαλονίκη εἶχε γνωρίσει στὸ δευτέρον μισό τοῦ περασμένου αἰῶνα τὸν Γιακώβ Γιονά, ἕναν ἀπλό καί σχεδὸν ἀγράμματο στιχοπλόκον, πού ἔκανε χρῆ-

«κῆρυκα» καὶ γυρνοῦσε στὶς γειτονιές γιὰ νὰ ἀναγγεῖλει τὶς γιορτές ἢ νὰ προσκαλέσει ὀνομαστικά τοὺς καλεσμένους στὶς τελετές τοῦ γάμου καὶ τοῦ Μπερίθ - Μιλὰ. Ὁ Γιωνὰ ξεχώριζε ἀπὸ τοὺς ἄλλους «κράχτες» γιατί τὰ καλέσματα τοῦ γίνονταν μὲ διασκεδαστικούς στίχους. Ἡ φήμη τοῦ ἐπέζησε γιατί περιμάζεψε καὶ τύπωσε σ' ἓνα βιβλιόρακι 28 παλιές Ἰσπανικές «ρομάντσες» καὶ «COMPLAS» (τραγουδία γιὰ τὸ Πέσαχ καὶ τὸ Σαβουώθ), 6 στιχοιργήματα ἀγνωστων ποιητῶν καὶ 8 τοῦ Γιωνὰ, μὲ θέματα τὶς μεγάλες πυρκαγιές τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ 1877 καὶ τοῦ 1890, τὸ χαλάζι τοῦ 1898, τοὺς σεισμούς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἄλλα γεγονότα.

● **ΔΑΒΙΔ ΜΠΕΝΒΕΝΙΣΤΙ:** Ὑμνοὶ πολὺγλωσσοι.

Ὁ κ. Μπενβενίστι συνέλεξε ἀπὸ χειρόγραφα 15 μικρὰ τραγουδία συνθεμένα ἀπὸ πολὺγλωσσους στίχους. Ὁ πρῶτος στίχος εἶναι στὰ ἑβραϊκά, ἐνῶ οἱ ἄλλοι εἶναι στὰ Ἰσπανικά, στὰ τουρκικά καὶ στὰ ἑλληνικά. Τὰ τραγουδία κυκλοφοροῦσαν στὰ Βαλκάνια τὸν 18ο αἰώνα.

● **ΙΩΣΗΦ ΜΑΤΣΑ:** Ἑβραῖο - ἑλληνικά τραγούδια.

Ἡ συλλογὴ περιέχει 25 τραγουδία τῶν ἑλληνοφώνων κοινοτήτων καὶ 7 θρήνους γιὰ τὴν ἐπέτειο τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ, εἰσαγωγή, κείμενο μὲ ἑβραϊκά γράμματα, ὅπως βρέθηκε στὰ παλιὰ χειρόγραφα, καὶ μετάφραση στὰ ἑβραϊκά. Ἀπὸ τὰ τραγουδία ἔχουν δημοσιευθεῖ τὰ πιὸ πολλὰ σὲ ἑλληνικὴ ἔκδοση, ἐνῶ οἱ ῥήνοι εἶναι ἀνέκδοτοι. Θρηνοῦν σὲ καθάριους δεκαπεντασύλλαβους ἑλληνικούς στίχους τὸ χαμό τῆς Ἁγίας Πόλης καὶ δείχνουν πόσο οἱ πρόγονοί μας ἦταν ἐξοικειωμένοι μὲ τὸ ἑλληνικὸ τραγούδι ἀπὸ τὸν 15ο αἰώνα.

● Οἱ ἐρευνητές **ΜΟΣΙΕ ΑΛΤΜΠΑΟΥΕΡ** καὶ **ΓΙΑΚΩΒ ΜΠΑΡΟΥΧ ΣΙΜΠΗ** δημοσιεύουν ἓνα ἑβραῖο - ἑλληνικὸ γλωσσάριο ἀπὸ χειρόγραφο τοῦ 1850, ποὺ καταγράφει στὴν ὁμιλουμένη ἑλληνικὴ διάλεκτο τῆς Ἡπείρου τὶς δύσκολες λέξεις τῶν ποιητικῶν βιβλίων τοῦ ΤΑΝΑΧ. Ἡ ἐπισημονικὴ ἐπεξεργασία τοῦ θέματος ὁδηγεῖ στὴ διαπίστωση πῶς συνεχιζόταν ἡ παράδοση τῶν ἑλληνοεβραίων, ποὺ διδάσκονταν τὰ ἱερά τους κείμενα στὴ γλώσσα ποὺ μιλοῦσαν, παράδοση ποὺ ἄρχισε μὲ τὴ μετάφραση τῶν 70, συνεχίζεται στοὺς βυζαντινούς χρόνους μὲ τὶς μεταφράσεις τοῦ Ἰωβ τοῦ Ἰωνᾶ, τῆς Πεντατεύχου τῆς Κωνσταντινούπολης (1547) καὶ πολλῶν ἄλλων, ποὺ δὲν διασώθηκαν. Ἡ μελέτη προσφέρει πολύτιμα στοιχεῖα στὴ Γλωσσολογία γιὰ τοὺς παλιούς γλωσσικούς τύπους καὶ στὴν ἑρμηνεία τῆς Βίβλου γιὰ τὴν καλύτερη κατανόηση σὲ ὀρισμένα δυσεξήγητα χωρία.

Ἱ. Μάτσας

ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ: Ποίηση. Μεταφράσεις: Ἄσμα Ἀσμάτων — Ψαλμοί — Νεώτεροι Ἑβραῖοι ποιηταί. Β' ἔκδοση. Ἀθήνα, Δωδώνη, 1981 Σελ. 206.

Τὸ ὄνομα τοῦ Γιωσέφ Ἐλιγιά, τοῦ ἑλληνοεβραίου λυρικοῦ ποιητῆ καὶ βαθυστάχαστου πνευματικοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἰδιαίτερα προσφιλές καὶ ἀξιοσέβαστο σὲ μᾶς τοὺς Ἡπειρώτες καὶ ἰδιαίτερα τοὺς Γιαννιώτες, γιατί ὁ Ἐλιγιά — Ἰωσήφ Ἡλία Καπούλιας τὸ πραγματικό του ὄνομα — γεννήθηκε στὸν τόπο μας, μεγάλωσε σ' αὐτόν καὶ στὰ Γιάννινα ξεκίνησε τὴν πνευματικὴ πορεία του — τὴν τόσο σύντομη — γιὰ τὴν Ἰδανικὴ Ἱερουσαλὴμ τῆς τέχνης. Ἀγάπησε τὰ Γιάννινα, τὰ τραγούδησε μὲ γλυκοὺς νοσταλγικούς φθόγγους καὶ κάθε ξενιτεμένος ὅταν γυρίζει στὰ Γιάννινα καὶ ἀντικρύζει τὴ λίμνη θυμᾶται τοὺς στίχους τοῦ Ἐλιγιά:

Σὲ ξαναβλέπω λιόκαλλη Παμβώτιδα καὶ πάλι
Ἦ ἀντιφεγγιά τοῦ Ἰδανικοῦ
Κι ἀναγαλλιάζει μου ἡ ψυχὴ στὸ πέτρινο ἀκρογιάλι
καὶ στὸ καθάριο πνεῦμα τοῦ γλαυκοῦ.

Τὸν ἀγάπησαν ὅμως καὶ τὰ Γιάννινα, καὶ ὅταν ζοῦσε καὶ μεταθανάτια. Καὶ δρόμο ἔχουν μετονομάσει καὶ τὴν προτομή του ἔστησαν στὸ Ἄλσος τῶν Ποιητῶν καὶ διαλέξεις δίνονται συχνὰ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του.

Δικαιολογημένα, λοιπόν, ὁ ἡπειρώτης ἐκδότης Βαγγέλης Κ. Λάζος, τῆς «Δωδώνης», φέρνει «καὶ πάλι στὸ προσκήνιο τῆς ἐπικαιρότητας ἓνα ἔργο ποὺ τιμᾷ τὰ νεοελληνικά γράμματα καὶ συνεχίζει ἀξία τὴ μεγάλη πνευματικὴ παράδοση τῆς Ἡπείρου», ὅπως λέει στὸν ἐπιγραμματικό του πρόλογο, ποὺ τελειώνει μὲ τὴ διαπίστωση «πὺς μιά τέτοια ἐπὶ ἀνέκδοξη ἀποτελεῖ ὑπολογίσιμη συμβολὴ γιὰ τὴν ἀνανεωμένη γνωριμία μὲ τὸ ἔργο ἐνὸς διαλεχτοῦ τέκνου τῆς Ἡπείρου».

Πέρα ὅμως ἀπὸ τὸν ἰδιαίτερο σύνδεσμό του μὲ τὴν Ἡπειρο καὶ τὰ Γιάννινα ὁ Γιωσέφ Ἐλιγιά ἀνήκει σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Παρὰ τὴ λιγόχρονη ζωὴ του — πέθανε τὸ 1931 σὲ ἡλικία 30 χρονῶν — ἀφήσε ἓνα τρυφερὸ ποιητικὸ ἔργο, «ἐλάσσονος» βέβαια τόνου, ἀλλὰ ἱκανοῦ νὰ συγκινεῖ πάντα μὲ τὴ λεπτὴ εὐαίσθησι καὶ τὸ βαθύ ἀνθρωπισμό του, «ἓνα ἔργο μὲ τόση εἰλικρίνεια καὶ πίστη σὲ μιά καλύτερη τύχη τοῦ ἀνθρώπου», ὅπως ἔγραψε ὁ Βάρναλης. Ὁ κ. Κ. Δημαράς σὲ μιά του ἐπιφυλλίδα, στὴν «Πρωία» 1.8.1931, νεκρολογώντας τον σημείωνε: «Αὐτὸς ἦταν ὁ ἀνθρωπισμὸς ποὺ, σβήνοντας, λιγότεψε τὶς ἡθικὰς δυνάμεις τοῦ κόσμου, ὅπου ζοῦμε». Ἐχάθη ἓνα κόσμημα ἀπὸ τὴν περιουσία μας, ποὺ ἔχει τόση ἀνάγκη προσώπων γιὰ νὰ τὴν πλουτίσουν», ὑπογράμμισε ὁ Κωστής Παλαμάς.

Ἐστὶ ἀξιολογούμενο τὸ ἔργο τοῦ Ἐλιγιά παρουσιάζει γενικότερο ἐνδιαφέρον καὶ γιὰ τοὺς νέους, ποὺ γιὰ νὰ δημιουργήσουν κάτι καλύτερο στὰ γράμματα πρέπει νὰ ἀφομοιώσουν δημιουργικὰ τὸ παρελθόν καὶ νὰ στηριχτοῦν βασικά σ' ὅ, τι ὀνομάζουμε ἔθνικο πνευματικὸ κεφάλαιο. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὕτὴ τὸ βιβλίο τοῦ Γιωσέφ Ἐλιγιά, σὲ μιά ἐντυπωσιακὰ καλαίσθητη ἔκδοση, ἔχει μεγάλη ὠφελιμότητα γιὰ τὰ νεοελληνικά γράμματα, γιατί ἄλλες ἐκδόσεις μὲ ποιήματα τοῦ Ἐλιγιά ἔχουν ἀπὸ καιρὸ ἐξαντληθεῖ.

Ἐπιμελητὴς τῆς ἔκδοσης ὁ ποιητὴς Γιώργος Ζωγραφάκης, ποὺ ἔχει ἐπιμεληθεῖ καὶ τέσσερις ἄλλες προηγούμενες ἐκδόσεις ἔργων τοῦ Ἐλιγιά καὶ εἶναι ἐμβριθὴς γνώστης τοῦ ἔργου του. Ἡ Χρυσάνθη Ζιτσαῖα μιλώντας γιὰ τὰ «Ἑβραϊκά μελετήματα», ποὺ ἐπιμελήθηκε πάλι ὁ κ. Γ. Ζωγραφάκης, γράφει χαρακτηριστικά: «Ἀφιέρωσε πολλὴ ἀπὸ τὴν πνευματικὴ του δραστηριότητα καὶ τὴ ζωὴ του ὁ Γ.Ζ. γιὰ τὴ συγκέντρωση, τὴ μελέτη, τὴν παρουσίαση πολλῶν ἔργων τοῦ πρόωρα χαμένου Ἐλιγιά. Πραγματικὰ ἔπρεπε σὲ πολὺ καλὰ χέρια. Ὁ ἄτυχος στὴ ζωὴ διανοητής, στάθηκε τυχερός μετὰ τὸ θάνατο».

Τὶς προλογικὲς σελίδες τοῦ ἔργου, 5-22, ὁ ἐπιμελητὴς καλύπτει μὲ μιά μικρὴ εἰσαγωγή, ἓνα βιογραφικὸ σημεῖωμα καὶ μιά ἀνθολογία κρίσεων γιὰ τὸ ἔργο του. Στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι ὁ ὑπογραφόμενος δὲν μὲν ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὸ μέρος αὐτό. Περίμενα μιά συνθετικὴ μελέτη μὲ τὶς ἴδιες σελίδες, ποὺ θὰ μᾶς ἔδινε τὰ κύρια χαρακτηριστικά ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ τοῦ «Ἰησοῦ» — πολὺ εὐστοχα ἀρχίζει μ' αὐτὸ ἡ ἀνθολόγηση — καὶ θὰ κατατόπιζε τὸ νέο ἀναγνώστη. Ἡ μελέτη αὕτὴ ἀσφαλῶς ἦναι πληρέστερη, μιά καὶ ὁ κ. Ζωγραφάκης ἀσχολήθηκε συστηματικὰ μὲ τὸν Ἐλιγιά. Κι ἀπορῶ πῶς δὲν τὸ ἔκανε.

Μὲ ἔρχεται τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ νὰ μᾶς μυήσει στὴ μυ-

Τό Σχολείο. Σχέδιο της Inbar Haruni, πού ζει στην 'Ιερουσαλήμ, ηλικίας 10 ετών.

"Ένα πρωινό τόσο θαμπό, τόσο χλωμό,
ξεκίνησα για τό σκληρό αυτό στρατόπεδο.
Σ' όλη τή διαδρομή μ' άκολουθοῦσε κι ή βροχή,
ένω έννοιωθα κι έγώ σάν κατάδικος,
πού πήγαινα σ' αυτό.

* * *

Μόλις πάτησα τό πόδι μου έκει
έννοιωσα μιά θλίψη στην ψυχή.
Μόλις είδα τούς σωρούς άπ' τά μαλλιά,

κι άντίκρυσα τά κούφια τά κελλιά,
μόλις είδα τ' άμοιρα όσά,
έγειρα σάν ένα δένδρο μέσ' τήν παγωνιά.
Κι έτσι άρχισαν τά δάκρυα νά κυλοῦν ζεστά
γι' αυτούς πού χάθηκαν
μέ μέσα βασανιστικά.
μή μπορώντας ν' άποφύγουν τή σκληρή άπανθρω-
πιά.

Έτσι μέσα στην πυκνή βροχή
συνέχισα ν' ακολουθώ σιωπηλή
τήν περιήγηση αυτή τήν τρομερή.
Κατάλαβα λοιπόν καλά,
γι' άλλη μιά φορά,
πώς ούτε τό στρατόπεδο αυτό,
μά ούτε οί σωροί άπ' τά μαλλιά
καί τά μαύρα βρώμικα κελλιά,
μπορούν νά σβήσουν
τήν αγάπη μου μέσ' τήν καρδιά
για Έβραίους, Εύρωπαίους,
Μαύρους καί Λευκούς,
άνθρώπους άσημους, μικρούς
φτωχούς, πλούσιους καί δυνατούς.

* * *

Έτσι χαιρετίζοντας τώρα τό ΑΟΥΣΒΙΤΣ από μα-
κριά
αισθάνομαι πώς ποτέ δέν είναι άργά,
νά πάρω πίσω αυτό πού έχασαν «αυτοί»,
μέ τόν άγώνα καί τή πάλην στή ζωή.

Χαρίκλεια Λιβιέρη
(16 ετών)
'Ανω Βούλα

στική του ουσία καί τό άνάερο ψυχικό του κλίμα. Νομίζω
πώς τό πρώτο ποίημα, μέ τό όποιο άρχίζει ή άνθολογία του
ποιητικού έργου του 'Ελιγιά, μās δίνει καί τήν πεμπτοοσία
καί τό είδος τής ποιήσης του 'Ελιγιά. Δέν κρίνω άστοχο νά
τό παραθέσω ολόκληρο:

*Άπόψε ήρθα κι έγώ γλυκέ άδερφέ τής Ναζωραίας
βάρβαρα πάθη πνίγοντας έντός μου κι άγρια μίση
νά κλάψω μπρός σ' τό αίμόφυρτο κορμί τής πλέον ώραιας
ψυχής, πού έχει ποτέ στόν Κόσμο έτοῦτο άνθοβολήσει.
Τής Γαλιλαίας κρίνε σεμνέ, πρós τό λευκό τό φώς σου
πόσες φορές φτερούγισαν τών ταπεινών οί 'Ελπίδες!
Πλήθη σταυροί κατάντικρυ στηθήκαν στό δικό σου:
δικοί καί ξένοι οί Φαρισαίοι, άλί κι οί Σταυρωτήδες.
Δέν είσαι ό πρώτος, μήτε κι ό στερνός Έσταυρωμένος
γλυκέ 'Ιησού, στόν κόσμο αυτόν τής πίκρας καί του φτό-
νου.*

*κι όμως ή δόξα σου άσπιλη μέσ' τών θνητών τό γένος:
Είσαι, δέν είσαι γιός Θεού, μά είσαι ό Θεός του πόνου!*
(Δημοσιεύτηκε στή «Νέα Έστία» 1930, τεύχος 88, 15/8)

Στήν άρχή του ποιήματος παρατίθεται ένα σχετικό τσι-
τάτο του φιλελεύθερου ραββίνου E. Hymans.

Τά άνθολογούμενα ποιήματα είναι χωρισμένα σέ 11 μέ-
ρη καί προέρχονται από δημοσιεύσεις σέ περιοδικά κλπ.
Τά τελευταία είναι μεταφράσεις από εβραϊκά καί άλλους
ποιητές καί δείχνεται από αυτά ή τέλεια γνώση τής εβραι-
κής καί τής γαλλικής από τόν πρόωρα χαμένο ποιητή, πού

άν τερμάτιζε κανονικά τό βίο του ασφαλώς θά άφηνε ένα
μεγάλο καί πλατύ έργο. Καί μόνο άν μετάφραζε τή Βίβλο
στην ελληνική γλώσσα, έγραψε ό άλλος 'Ηπειρώτης, ό
Τέλλος 'Αγρας, θά έστηνε ένα ελληνικό μνημείο.

Μά ό 'Ελιγιά δέν ολοκλήρωσε τό έργο του, γιατί όλη
του ή ζωή στάθηκε όδυνηρή καί βασανιστική. Τά παιδικά
του χρόνια, πού πέρασαν σέ πατρική όρφάνια, στέρηση
καί φτώχεια, ή νύχτοήμερη μελέτη, πού άρχίζει από τά μο-
θητικά του χρόνια, ό κατατρεγμός του από τούς Έβραίους
των Γιαννίνων, σέ αντίθεση μέ τή θερμή αγάπη καί στορ-
γή πού του έδειξαν οί Γιαννιώτες Χριστιανοί, άδυνάτισαν
τόν οργανισμό του καί έτσι δέν μπόρεσε νά άντέξει σ' έναν
κοιλιακό τύφο, από τόν όποιο προσβλήθηκε στό Κιλκίς, ό-
που ύπηρετούσε ως καθηγητής τής γαλλικής. Τόν μετέφε-
ραν στήν 'Αθήνα καί οί πνευματικοί άνθρωποι κινητοποιή-
θηκαν νά τόν βάλουν στόν «Ευαγγελισμό», μά ό χάρος
στάθηκε άσπλαχνος καί τόν άρπαξε στίς 29 'Ιουλίου του
1931.

"Ένα μεγάλο εύχαριστώ άξίζει στόν κ. Βαγγέλη Κ. Λάζο
καί στόν κ. Γ. Ζωγραφάκη, γιατί μέ τόν τόμο πού μās έδω-
σαν μās φέρνουν σέ έπαφή μέ τόν Γιωσήφ 'Ελιγιά, πού
στά έργα του, ποιητικά καί πεζά, συνταίριασε άρμονικά τό
ελληνικό πνεύμα μέ τή βιβλική παράδοση.

ΒΑΣΙΛΗΣ Χ. ΜΑΚΗΣ

